

Vsebina 5.-6. številke:

<i>Romano Guardini: Prebujenje</i>	<i>65</i>
<i>D. P.: Avtoriteta</i>	<i>68</i>
<i>Franc Vatrovec: Naša akademska društva</i>	<i>72</i>
<i>S. G.: Naša organizacija</i>	<i>77</i>
<i>Vilko Fajdiga: Nove smeri</i>	<i>80</i>
<i>M—č: Nov človek — novo gospodarstvo</i>	<i>83</i>
<i>F. Č.: Nekaj osnovnih misli o politiki</i>	<i>85</i>
<i>Edvard Kocbek: Danes in jutri</i>	<i>92</i>
<i>A. Š.: Nova država</i>	<i>94</i>
<i>Francè Vodnik: Prisluškovanje</i>	<i>96</i>

„Križ na Gori“

izhaja desetkrat na leto
in stane za dijake 30 Din, za vse druge 40 Din

Uredništvo in uprava:
Akademski dom, Miklošičeva cesta 5

Odgovorni urednik: ANTON VODNIK
Izdajatelj (za Slovensko dijaško zvezo):
MAKS MIKLAVČIČ
Za Jugoslovansko tiskarno: KAREL ČEČ

Križ na gori

Glasilo katoliškega slovenskega dijaštva

Letnik II

1925/26

Štev. 5-6

Prebujenje

Religiozen pojav neizmerne dalekosežnosti se je pričel: cerkev se budi v dušah.

Treba je prav razumeti. Cerkev je seveda vedno bila in je na vernika vedno odločno vplivala. Sprejel je njen nauk in sledil njenim navodilom; v njeno moč se je opiral in zaupal. Ko pa je individualistični razvoj izza konca srednjega veka dosegel neko višino, ni več čutil cerkve za vsebino pravega religioznega življenja. Vernik je sicer živel v cerkvi in cerkev ga je vodila; vendar vedno manj je živel cerkev. Pravo religiozno življenje se je nagibalo vedno bolj v krog osebnega. Tako je cerkev občutil kot omejevanje tega kroga, morda celo kot nekaj temu nasprotnega. Na vsak način pa kot nekaj, kar je osebni in s tem pravi religioznosti določevalo meje. To objektivno urejanje je občutil vsak po svoje: bodisi kot nekaj dobrega, nekaj neizogibnega ali kot neko težo.

Kaj je temu vzrok? Saj smo že omenili: subjektivizem in individualizem novejša dobe.

Kar ni bilo neposredno psihologično ali logično dano, ni imelo moči, ki bi silila, ni bilo brez nadaljnjega prepričujoče. Gotovo je bilo posameznemu le, kar je osebno doživel, občutil, želel, in na drugi strani pojmi, ideje in zahteve njegovega mišljenja. Tako so tudi morali občutiti cerkev ne kot neko samonasebi religiozno resničnost, ampak kot mejo subjektivnega; ne kot živo življenje, ampak kot formalno napravo.

Tudi individualistično, razkrojeno, ne skupno, je bilo religiozno življenje. Posameznik je živel sam zase. »Jaz in moj Stvarnik« je bilo mnogim izključno pravilo. Občestvo ni bilo nič prvotnega, ampak nekaj drugovrstnega. Ni bilo že takoj od početka, ampak je nastalo šele, ker so si ga izmislili, zahoteli. Eden je šel k drugemu, se zavzel za druge in jih pustil k sebi. Toda ni stal prvotno med njimi, ni bil z njimi združen v živi enotnosti. Ni bilo občestvo, ampak organizacija, kakor povsod tako tudi v religioznem. Kako malo so se čutili verniki pri božji službi kot občestvo! Kako razkrojena je bila ta v svoji notranjosti! Kako se je

posameznik malo zavedal cerkvene občine! Kako individualistično so pojmovali zakrament občestva, sv. obhajilo!

To seveda je vplivalo tudi na sliko cerkve. Videla se je predvsem kot religiozna, smotrna naprava. Mističnega na njej, vsega, kar se je skrivalo za dojemljivimi smotri in uredbami, kar je izraženo v pojmu božjega kraljestva, mističnega telesa Kristusovega, niso neposredno čutili.

Vse to pa se danes globoko preureja. V onih zagonetnih temeljih človeškega bista, ki gibljejo in usmerjajo kulturno življenje, so vznikle nove moči. Mi čutimo resničnost kot pradejstvo. Nič dvomljivega ni več, pred čemer bi se rajši umaknili v logično veljavnost, ki se vidi močnejša in gotovejša. Prav tako gotova je, da, gotovejša, ker je prvotnejša, ker je polnejša in obsežnejša kakor ona. Zavest resničnosti je včasih čisto življensko prišla v človeka. Da so stvari, in sicer stvari v neki stvariteljsko prvotni, nepreračunljivi lastni določenosti, odkriva naš čas čisto na novo. Konkretnost v njeni neomejeni polnosti doživljamo in doživljamo srečo, da se upamo vanjo in se v njej gibljemo. Doživljamo jo kot prostost in bogastvo: jaz v resnici bivam in tudi stvari pred menoj v svoji lastno določeni polnosti! In mišljenje je živi odnos od mene do stvari — kdo more vedeti, če ne tudi od nje do mene? Delovanje je živi odnos do nje. Življenje je, da se v resnici odpreš, hodiš med stvarmi, živiš z njimi v občestvu, v medsebojnem dajanju in jemanju.

V resničnost se prebujamo. Tudi v metafizično resničnost. Mislim, da nihče, razen kdor noče ostati na svojem prejšnjem stališču, nihče, ki živi s časom ali pa še celo pred njim, ne dvomi več resno o resničnosti duše. Prav tako samoposebi umevno je Bog. Vsi okultistični in antropozofski pojavi — sami na sebi žalostni — so dokaz, kako se utrjuje ta metafizična zavest resničnosti.

In prav tako neposredno je dano občestvo. Enako močno kakor doživetje: so stvari, je svet, je tudi drugo: so ljudje. Ja, to je še veliko močnejše, zakaj še večje vrednosti je za nas. So ljudje, kakor sem jaz. Vsak mi je soroden, pa vendar vsak svet zase, nenadomestljive vrednosti. In navdušen sklep iz tega: torej spadamo skupaj, smo bratje, sestre! Samoposebi umevno je, da je posameznik v občestvu! To pa ne nastane šele takrat, kadar gre drug do drugega, ampak občestvo je prav tako prvotno kakor poedinstvo. Prav tako prvotna in temeljna naloga kakor: dopolniti svojo osebnost, je druga: zgraditi občestvo.

In zavest skupnosti dobi pomemben izraz: zavest ljudstva. Beseda »ljudstvo« ne pomeni mase, ali neizobražencev, ali »primitivnih«, ki jim duševno življenje, svet vrednot in stvari še ni razvit. Vsi ti pomeni izvirajo iz liberalnega, prosvitljenega, individualističnega mišljenja. Čisto nov zvok zazveni, nekaj bistvenega vzraste. »Ljudstvo« je prvotna skupnost ljudi, ki so po načinu, deželi in zgodovinskem razvoju v življenju in usodi eno. Ljudstvo je ono človeštvo, ki korenini in temelji po nepretrgani zvezi v naravi in življenju. Temu nasproti stoji »izobraženec«,

ne razvito, poduševeljeno ljudstvo, ampak strašilo, nekaj izkoreninjenega, razvrednotenega. Produkt humanizma je, in končno prosvitljenstva; vrsta ljudi, ki je zašla iz organskih vezi telesno-duševnega življenja deloma v abstraktnost in deloma v golo telesnost; iz zveze z naravo v izumetničenost; iz občestva v osamelost. Njegovo najgloblje hrepenenje mora biti, zopet postati »ljudstvo«. In sicer ne v romantičnem stremljenju za »narodnostjo« (narod = ljudstvo), ampak po najnotranjejši prenovitvi, z rastjo v preprostost in celoto. Pota k temu kaže mladinsko gibanje.

V trenutku, ko se združi z obćim objektivno veljavno, nastane oblikovano občestvo. Zakon, pravo, družabni red se pokažejo kot naćin življenja, trden temelj, dejavna oblika občestva. Niso meje, ampak predpogoji življenja; ne ubijajo življenja, ampak ga urejajo in napravljajo zmožnega za delo. Seveda je tudi treba, da so v resnici živi. In veliki prevrati glede družabnih oblik, prava itd. bodo nastali, če se utrdi zavest, da v resnici oblikovano ljudsko občestvo ne potrebuje individualistićnega, ampak obćega prava, ne papirnatega pojmovnega prava, ampak vzrastlo življensko pravo; da se njegova ustava ne sme izmisliti, ampak mora vzrasti iz resnićne biti in življenja tega ljudstva.

Tako globoka preoblikovanja se morajo uveljaviti tudi v religioznem občestvu. Resnićnost stvari, resnićnost duše, resnićnost Boga stopa z novo silo pred nas. Religiozno življenje je po predmetu, vsebini in poteku resnićnost, odnos žive duše do živega Boga. Resnićno življenje vanj; ne golo ćuvstvo, golo mišljenje. Posnemanje, pokorščina, prejemanje in dajanje. Tam, kjer so viri novega ćasa, v mladinskem gibanju, se problem v temelju ne glasi već: ali je Bog? Ampak: kakšen je? kako ga najdem? kako razmerje je med njim in menoj? kako pridem do njega? Ne, ali je treba moliti, ampak kako? Ne, ali je askeza potrebna, ampak kakšna?

V ta religiozni odnos živo sega tudi bližnji. Religiozno občestvo je. Nobeno zbiranje vase zakljućenih posameznikov, ampak posameznike oklepajoća resnićnost: cerkev. Ljudstvo obsega in ćloveštvo. Tudi vse stvari, ves svet pritegne vase. Tako zadobi cerkev zopet ono kozmićno razsežnost prvih stoletij srednjega veka. Slika cerkve kot »corpus Christi mysticum«, kakor se odpira v pismih svetega Pavla do Efežanov in Kološanov, dobi ćisto novo moć. Pod glavo Kristusovo objema cerkev »vse, kar je v nebesih, na zemlji in pod zemljo«. V cerkvi je vze zvezano z Bogom, angeli, ljudje in stvari. V njej se že prićenja veliko prerojenje, »po katerem toži vse stvarstvo«.

Ta enotnost pa ni kako kaotićno doživetje, le golo ćuvstvo. Gre za oblikovano, po dogmi, cerkvenem pravu in obredu oblikovano občestvo. Ni le občestvo, ampak obćina; ne religiozno gibanje, ampak cerkveno življenje; ne duševna romantika, ampak cerkvenost.

Prežeto in prepojeno pa je to občestvo z zavestjo nadnaravnega življenja. Milost je resnićno življenje; religiozno udejstvovanje je rast v višje življenje; občestvo je življenska skupnost, in vse oblike so življenske oblike.

Z eno besedo: silno dejstvo, »cerkev« se oživlja, in razumemo, da je v resnici eno in vse. Nekoliko lahko slutimo ono ljubezen, s katero so se je oklenili svetniki in se zanjo bojevali. Ali se nam niso zdele včasih njihove besede kakor fraze?

*

In sedaj gotovo čutite, kako manjka našim nazorom in še bolj našim najglobljim, neposrednim občutom katoliškega duha. Kako zelo predstavljamo današnjo napetost med občestvom in poedincem v razmerje med cerkvijo in osebnostjo, in tako škodujemo njenemu najglobljemu bistvu. Napetost čutimo med cerkvijo in osebnostjo, preko tega nam ne pomagajo vse navdušene besede. In sicer ne ono napetost, ki leži v bistvu stvari in koristi, ki ohranja moč in življenje, ampak nenaravno, uničujočo napetost. Tako posameznik mora sovražno občutiti cerkev z njeno zahtevo po avtoriteti. Toda nobeno sovraštvo globlje ne razjeda kot ono med življenjem, ki spada skupaj; tako lahko slutimo, kaj pomeni ta napetost.

Prihodnji čas ima dolžnost uravnati zopet razmerje med cerkvijo in osebnostjo. Zato mora popraviti nazore o občestvu in osebnosti. Še več, lastno spoznanje, življenski občut se mora uravnovesiti, in bistvu odgovarjajoče razmerje med cerkvijo in osebnostjo mora postati zopet samoposebi umevno. Vsak čas ima svojo nalogo, tudi za razvoj religioznega življenja. Uvideti, kako sta osebnost in cerkev med seboj zvezani; kako druga iz druge živita; kako je v tem razmerju utemeljena cerkvena avtoriteta — to uvideti, napraviti to zopet za del naše biti in čutenja, to je glavna naloga našega časa.*

* V odlomkih poslovenjeno iz R. Guardini: Vom Sinn der Kirche. Mainz 1922.

D. P.

Avtoriteta

»Mladina ne priznava nikake avtoritete več in sledi le lastni samohotnosti,« to je očitek, ki se ponavlja ob vsaki priliki in ki spodmika tla zaupanju do nas, a tudi obratno. Da je ta očitek neutemeljen in kaže popolno nepoznanje naših življenjskih osnov, to naj nam pokaže naše pojmovanje avtoritete.

Avtoriteta je orožnik, ki ima paziti, da na cesti voziš desno in ne levo; avtoriteta je general, ki te kot lutko sme premikati kakor mu drago. Takim avtoritetam sledim, ker moram. Odločitev ni prepuščena moji lastni volji, ne sledim svojemu lastnemu razmišljanju, premaknem se kot kolesce v stroju, ki se vrtežu večjega kolesa ne more ustavljati, ker bi ga ono strlo. Sila je zvezana s silo; ena se prenese na drugo, ena ustvarja drugo. To je zgolj mehanska avtoriteta, ki pa zaseže tudi duševno sfero.

Tako profesor le radi tega, ker je profesor, zahteva afirmacijo svojih nazorov; sledim mu, ker moram. O kaki pokorščini spričo mehanske avtoritete ni govora. Saj se ji ne podrejam samovoljno, z uvidevnostjo, s spoznanjem vrednot, radi katerih edino morem biti pokoren. Torej nasproti mehanski avtoriteti nisem pokoren temveč podvržem se njeni sili. Kje je izvor te avtoritete? Orožnik ni avtoriteta po svoji osebnosti, po njem samem, avtoritativnost mu je marveč dodeljena od zunanjih, od njega docela ločenih činiteljev, ni torej imanentna, temveč transcendentna. Nadzornik je avtoriteta zato, ker je nadzornik, general zato, ker je general. In človek se v tem slučaju ne podvrže človeku, temveč uniformi, taki ali drugačni. Mehanska avtoriteta je torej določena po tem, da je brezosebnostna, transcendentna, da se ji ne pokorimo, temveč podvržemo. Občutimo jo sicer kot breme, vede nas do zunanjih konfliktov, a nikdar do tragičnih — notranjih, saj ne more izzvati v nas notranjih nasprotij, ker ne seže v naš osebni center, temveč vzvalovi le periferijo. Območje mehanske avtoritete je strogo odmerjeno po njeni poklicni funkciji, izven tega območja njena sila usahne, človek se ji tu ne podvrže več in varuje napram njej svoje osebne pravice. Vzgojno je brez pomena.

Važno pa je poleg tega še vprašanje, kakšno je moje razmerje do objektivne plati te avtoritete, namreč do onih transcendentnih činiteljev, iz katerih mehanska avtoritativnost izvira. To je vsekakor razmerje negacije, ali v najboljšem slučaju indifference. Jaz se upiram gotovim odredbam, notranje jih negiram, a jim vendar sledim. Vozniku pa je končno vseeno, ali vozi levo ali desno, odredba mu je torej indiferentna.

Drugačna avtoriteta pa je vsekakor n. pr. duhovnik. Tudi on ni avtoriteta radi njega samega, po svoji lastni osebnosti, tudi njegova avtoritativnost ima transcendentni izvor, to je Cerkev kot organizem, kot življenska zaednica Kristusova, ki v svojih heroičnih dobah doživlja in objektivira toliko in toliko resnic, ki gotovim členom tega organizma daje dolžnosti in pravico, da vse te objektivacije pretoči v življenje drugih členov tega organizma, da tvori prehod, komunikacijo od silnosti teh objektivacij do poedincev. Človek kot član te zaednice samovoljno urašča vanjo, živi iz sokov, ki jih hranijo njene korenine, to je vsa tista ogromna objektivnost, ki prešinja organizem, a je zopet nekako nad njim kot njegova čista, živa vsebina. Do te vsebine sem jaz v razmerju afirmacije in baš radi tega dejstva je duhovnik kot nositelj te vsebine zame drugačna avtoriteta kot smo jo mogli zgoraj izrisati. Baš iz tega razloga duhovnik zame ni mehanska, temveč organska avtoriteta. Ne podvržem se, temveč pokoren sem, baš radi tega, ker sem to objektivnost doživel kot vrednoto, ker sem jo prejel kot vrednoto in obenem kot ukaz, kot zakon, ki ga baš radi tega samovoljno afirmiram. Zakon je postal moja notranja nujnost, kateri vsled njene lastne sile sledim. Zato ta zakon ni mehanska sila, temveč organična, to je smotrena zakonitost. Tudi v tem slučaju ni človek pokoren človeku kot takemu, temveč nositelju one

objektivnosti, katero afirmira in le in edino radi te objektivnosti. Pravzaprav moremo v tem slučaju govoriti le o odnosu človeka do te objektivnosti, in ne do človeka kot takega. Taka organska avtoriteta more biti za gotov tip tudi država. Razlika je le v kvaliteti vrednot, katere afirmiram in vsled katerih se pokorim na eni strani, in v totaliteti osebnosti, s katero te vrednote afirmiram ali bi jih vsaj moral afirmirati v prvem slučaju in parcijelnost te afirmacije v drugem slučaju.

Tudi organska avtoriteta me more vesti do konfliktov, ki so pa globlji kot oni, ki nam jih povzroča mehanska avtoriteta, saj so to konflikti zakona z lastno osebno vestjo. Splošni zakoni, ki sem jih sprejel v totaliteti, zore v meni z zorenjem moje osebnosti, zrastejo preko teh osnovnih zakonov, jih takorekoč puste za seboj, in si ustvarijo lasten svet, kjer se z osebnostjo spoje v silno enotnost, vsled katere se gibljem po lastnem ritmu, v lastni svetlobi in zato v brezmejni prostosti. To je naša težnja po svobodnem etosu in to ravno naj bi bil naš svobodni etos. Glejte, ali bomo rekli, da se je cvet odtrgal od korenine zato, ker je hotel postati cvet in se je odprl v svojem lastnem teženju po svetlobi! Ne negiramo tistega človeka, ki natančno ve za vse, kaj sme storiti in v tem svojem trezno izmerjenem krogu živi mirno in prijetno, vrši vse dolžnosti, ne prestopa zakonov, se lagodno kreče v njihovih mejah in ima zavest, da je pošten, korekten, in da stori vse, kar mu je ukazano, prav tako pa tudi vse, kar mu je dovoljeno. Vse sile so v ravnotežju, tak človek se le suče v svojem kolobarju, iz njega ne stopi, nikdar ne vzvalovi čez bregove. Tudi to so kristjani, tudi to so člani Cerkve, celo njeni dobri, solidni in poslušni otroci, ki nikjer in nikdar ne delajo težav in sitnosti, ki so z vsem zadovoljni, kar se jim nudi, ki od svoje strani ničesar drugega in ničesar več ne zahtevajo. A njeni živi otroci to niso,¹ resnični tvorci Cerkve to niso, to niso oni z občestveno zavestjo prepojeni ljudje, ki se zavedajo, da so nosilci one skupne etične zavesti, ki po njih in radi njih postaja čistejša, ostrejša, svetlejša, bolj živa, a ki nasprotno tudi z njimi usiha, temni, pada. In ali niso naši etični kodificirani zakoni le nekako merilo te naše skupne etične zavesti, nekaka tehcnica, koliko prenesemo oziroma »zmoremo« in koliko ne? Ali ne moremo misliti, da bi se toliko in toliko ljudi v Cerkvi začelo etično probujati in bi hipoma spregledalo: »Nočemo več te in te koncesije, višje hočemo zaživeti in zato globlje prestavimo svoje korenine!« In če bi ta osebna etična zavest postala tudi občestvena, tedaj bi se nujno izrazila v zakonu.² Taki tvorci Cerkve torej

¹ Vsi ti dobri otroci Cerkve žive njeno življenje milosti in v tem smislu so njeni živi člani, toda ti ne poživljajo njenega občestva ustvarjujoče in oplodujoče, da bi doraščalo v polnosti Kristusove moči — in v tem smislu niso njeni tvorci.

² Da to ni zopet mladostna romantika ali neživljenski »idealizem« nam kaže samo intenzivno gibanje v katoliških in izvenkatoliških krogih zlasti v Nemčiji, ki je usmerjeno k poglobitvi etosa v zakonu, in ki bo upamo zaobrnilo materialistično pojmovanje odnosov moža — žene v duhovnejšo smer in s tem vzbudilo tudi tozadevno nove, višje etične zahteve na poedinca in družbo.

oni ljudje niso, tvorijo statičen del Cerkve, a živega, dinamičnega dela ne morejo tvoriti. Oba dela bosta živela, prvi vsaj v dobri veri ni škodljiv, a drugi je škodljiv gotovo v manjši meri, če bi o kaki škodljivosti sploh mogli govoriti.

A da se vrnemo k organski avtoriteti. Konflikte z njo etična osebnost rešuje na podlagi svoje vesti, to je spoznanje, odločitev vsake zrele etične osebnosti.

A za nas važnejše je vprašanje, v kakšnem razmerju je naš pokret z organsko avtoriteto. V to svrho moram poudariti, da je koncepcija našega pokreta od najrazličnejših in skoraj od vseh strani docela napačna. Ne gre za versko-reformno družbo, ki bi hotela kakršnihkoli korektur v verskih objektivacijah, ki bi hotela polemizirati o problemih, ki zanimajo teologijo in spadajo le v njen delokrog. Naš pokret ni versko gibanje, je le teženje k obnovi osnov celotnega življenja, tako kulturnega, socialnega, zasebnega; in ker smatramo religijo za temeljno osnovo vseh življenjskih manifestacij in je ta osnova z drugimi osnovami vred tudi oslabela v članih Cerkve, zato je nujno, da je naše teženje pred vsem ostalim usmerjeno k obnovitvi, oziroma okrepitvi te temeljne osnove. Prepričani smo, da je življenje s Cerkvijo doživljanje ne le njenih svetlob in popolnosti, temveč tudi vseh njenih ran in pomanjkljivosti in slabosti in da je naša pot v njej in z njo ne le Tabor, temveč tudi Kalvarija, a baš zato nam je živa tudi zavest odgovornosti za upostavitve vsega našega življenja k njenemu Vstajenju, to je odrešenju zemlje in njenega opotekajočega se človeka po Cerkvi, to je po Kristusu oziroma Kristusovem človeku. Iz vseh teh razlogov pokret kot težnja k novemu življenju neposredno ni podrejen organski avtoriteti Cerkve, kot ji ni podrejena n. pr. družina, ki je po svojih članih tudi člen Cerkve, a živi v njej svoje lastno življenje, in vsi občutimo njeno popolno pravico do takega življenja. Zato mladinsko gibanje že radi svojih osnovno-življenjskih tendenc samo po sebi tej avtoriteti ni podrejeno, oziroma odgovorno, saj se itak vsak člen tega kolektivnega stremjenja po svojem osebnostnem hotenju skuša približati globlje baš tej religiozni objektivnosti, približati se ji tako, da ji bo tudi po notranji nujnosti pokoren.

Avtoriteta mladinskega gibanja more biti edino osebnostna avtoriteta. V čem se ta loči od mehanske in organske avtoritete? Dočim je mehanska avtoriteta transcendentna in smo do njene transcendentne objektivnosti v razmerju negacije, oziroma indifference in dočim je organska avtoriteta tudi transcendentna, le da smo do njene transcendentne objektivnosti v razmerju afirmacije, je pa osebnostna avtoriteta imanentna.³ Ta avtoriteta ne izvira niti iz take ali drugačne poklicne

³ Ni nujno, da bi bila ta osebnostna avtoriteta tudi organska avtoriteta, in nikakor ne velja, da bi si osebnostne avtoritete brez organske ne mogli misliti, ali da bi za mladinsko gibanje, oziroma poedince tega gibanja osebnostna avtoriteta mogel biti le tisti človek, ki združuje v sebi osebnostno in organsko avtoriteto. Mogli bi sprejeti osebnostno avtoriteto brez organske, ne pa organsko brez osebnostne.

funkcije človeka, iz njegove socialne pozicije, niti iz njegove intelektualno znanstvene odličnosti, ali kakršnegakoli še tako izrazitega strokovnjaštva, ta avtoriteta ne izvira torej iz činiteljev, ki leže izven človeka, pa tudi ne iz gotovega izseka neke duševnosti, temveč iz toalitete njegovega bistva, ki je tako, da radi tega bistva — ki ga na poseben način, zopet s celotnostjo lastnega bistva dojamem, doživim — do dotičnega človeka nehote stvorim posebno razmerje, ki se docela razlikuje od vseh mojih odnošajev do ostalih ljudi. Takega človeka doživim kot kristalinsko enotno psihično homogenost, ki je svojstveno taka, da nujno moram ostro doživeti tudi njeno popolno neskladje z okolico, katere vsaka duševna kretnja jo določnejše in močnejše izločuje iz konglomerata okolice; in ta osebnost se odraža na njej kot slika na svoji projekcijski ravnini. Živi v svoji okolici, a ne iz nje, živi iz sebe, a radi te okolice. Ves njen način gledanja, njeno udejstvovanje, njena življenjska dinamika, ki jo doživim kot čudovit red, kot zasluteno soživljenje z nečem, kar je izven nje silno in oddaljeno, se me dojmi kot hrepenenje, kot žeja, da bi vstopil v njen krog, da bi živel po njenem ritmu, da bi me obsenčila pretajna slutnja, ki mi razmika njene horiconte, da bi me njena moč vzela s seboj v svoje svetove. In čim bolj se ji bližam, tem globlje se hočem skloniti vanjo, čim določnejše spoznavam njena znamenja, tem globlje ozadje vstane za njo, da v njem svojega glasu ne slišim več; njena živa konkretnost mi je istočasno zastrta v rahlo simbolnost — ne vidim je — vsak dan jo srečam na drugem kraju veseljstva, umaknem se ji, da sebe počakam, a se zopet vrnem k njej, da se v močnejšem njenem toku izčistim in da me ta tok privede k obrežju novih juter. Ne mogel bi ji biti pokoren, ker moram z njo, a to silo občutim kot sproščanje, ki me vodi v globoko, razsvetljeno prostost, ki me nosi na svojih ramenih, ki ji dopuščam, da mi dviga roke in je celo prosim, naj me oklene v svojo svobodo. To je magija osebnostne avtoritete, ki edina nas more poiskati razsejane in obrnjene vsakega k svojim hrepenenjem in nas vzeti s seboj v svojo lastno strugo.

Franz Vavovec

Naša akademska društva

Na ruševinah medvojnega razdejanja je bilo treba pričeti znova graditi kulturno, politično in gospodarsko. Ob velikem naporu, ki ga je v poprevratni dobi zahtevalo to vsestransko organiziranje, je naravno, da so jeli zastopniki predvsem naših kulturnih društev trkati na vrata »Danice«, ki se je bila takoj l. 1919. preselila v Ljubljano. Saj je bilo v Danici takoj v zimskem semestru l. 1919./20. včlanjenih 43 tovarišev, ki so bili odločeni, da nadaljujejo svoje visokošolske študije, prekinjene vsled vojnih dogodkov. In to število članov je narastlo v poletnem semestru 1920 na 95.

Ali prišlo je razočaranje na dvojni strani; ne samo od strani zastopnikov naših kulturnih društev, ki so pričakovali večjega odziva, ampak predvsem od

strani mlajših tovarišev, ki so v prihodnjih semestrih prijavljali svoj vstop v društvo. Zbrala se je tukaj heterogena družba: generacija, ki je zunaj na najrazličnejših frontah zasovražila vsako idealno delo, je stala tukaj nasproti mlajši generaciji, ki je zorela v zaledju k rasti in zanosu. Društveno vzdušje je bilo tako, da ni moglo zadovoljiti revolucionarnega duha mlajših: paradni nastopi s trakovi, preganjanje najneznatnejših formalističnih muh, brezplošno debatiranje o takem in drugem tolmačenju poslovnih klavzul itd. Pravi kasarnski milje. Je to v razvoju našega društvenega življenja doba životarjenja, brez-iniciativnosti, tišine; starejši generaciji, ki je v prvih semestrih absolutno prevladovala, so bile sredi krogel in krvi izpite poslednje srage samostojne iniciative in podjetne volje.

Tako se je v prvih dveh semestrih l. 1919./20. izcimil na obzorju našega akademskega društvovanja izrazit tip zgolj poslovnega društva, ki ni kazal nobene krepke črte kakšne programno-idejne izrazitosti. Edina ločitev, ki je bila tukaj mogoča, se je ravnala deloma po kriteriju starosti (stara bajta — bruc) in pa lokalnega patriotizma (Kranjc — Štajerc). Kar je bilo delavnih fantov, so bili malodane vsi angažirani pri organiziranju naše SDZ — vse drugo je lezlo v apatijo.

Takoj l. 1920./21. pa se je nudila prva prilika, da se zruši ta tip zgolj poslovnega društva in da se uveljavi princip programo-idejnih kat. akademskih društev; ta možnost se je prožila ob obnavljanju »Zarje« v Ljubljani. Nastalo je vprašanje, po kakšnem vidiku naj se realizira ta dvodruštveni sistem. Topot se je ugodna prilika zamudila; stvar se je izvršila popolnoma mehanično in v popolnem skladu s »kasarnskim« miljejem; preštele so se mlajše glave. Problem je bil rešen naenkrat: mlajši so morali v »Zarjo« spodaj (če niso imeli med stari hišami svojega protektorja), starejši pa so ostali zgoraj v »Danici«. Pravzaprav bi smeli reči, da se ni »Zarja« obnovila, ampak da je »Danica« otvorila svojo filijalko. Zmaгал je tip poslovnega društva.

Se enkrat je prišla preizkušnja — ob ustanavljanju tretjega kat. akad. društva »Borba« l. 1922./23. Značilno je, da se je ustanovitev »Borbe« preveč forsirala in da bi bilo za razvoj naših akademskih društev boljše, ko bi se z ustanovitvijo malo počakalo. Misel »Borbe« je zaiskrila v glavah treh do štirih fantov, ki sami niso vstopili v novo društvo. Že predznamenja so kazala, da gre razvoj v smeri zgolj poslovnega tipa. Pravila so se prevzela od »Zarje«; ravno tako poslovnik. »Borba« ni bila novo društvo, ampak samo filijalka »Danice« in »Zarje«. — zamišljena kot taktično-organizatorična edinica. Vstop v novo društvo so prijavili predvsem novinci »Zarje«; sicer je bila podzavedno v mladih fantih zatlela slutnja onega velkega, kar bi naj prišlo z »Borbo« v naša akademska društva. Na ustanovnem občnem zboru je bila še enkrat dana prilika, da se stre zgolj poslovno pojmovanje akademskega društva; a prišlo je razočaranje — en sam glas, ki je bruhal revolucionarnost, a še ta je zamrl. Mesto jasne samobitne idejne formule — prepir o posameznih poslovnih določilih. Tip poslovnega akademskega društva je prevladal na vsej fronti; možnost reforme z ozirom na društveno pregrupacijo po idejnih kriterijih se je s tem odmaknila v nedogled. Možnost dvo- ali večstrujnosti v programnem pogledu je podlegla sistemu zgolj poslovne trodruštvenosti.

Iz vendruštveno je bila dana enotnost nastopa (PDJA); ravno radi boja proti nasprotnim akademskim grupam na univerzi (menza) se ni občutila idejna in organizatorična kriza v naših društvih in to tem manj, ker je razmerje nasprotnih sil na univerzi stalo kolikortoliko v ravnomočju. Vsa pozornost je bila obrnjena na iz vendruštveno polje; čim pa nastopi likvidacija PDJA, odpade ta »zunanjepolitična« fronta in vse naše prizadevanje je postalo na-

enkrat društvocentrično. Sedaj se je občutila z vso silo idejna in organizatorična kriza, ki se ji je pridružila v naslednjih semestrih do l. 1924./25. še numerativna kriza, ker je dotok jel padati.

Sedaj šele se je pokazalo prokletstvo razvoja, ki ga je izzval poslovni tip naših društev. Predavanja v društvih ne kažejo nobenega sledu sistematičnosti; tukaj se razpravlja o vsem mogočem. Naravno, da se pojavljajo tudi paradoksi: na sestanku »Zarje« n. pr. je navzočih mnogo več Daničarjev ali Borcev nego Zarjanov, ker je zanimivost predavanja tako nanesla. Drugikrat spet obratno itd. Ali mehanizem društvenega življenja ni mogel zadostovati; zato se v svrhu teoretičnega izobraževanja osnujejo seminarji (socialni, versko - znanstveni, politični, zunanjepolitični, žurnalistični in rimskopravni: medicinski in tehniški klub). Dolžnosti se na člane kar vsujejo. Poleg društveno-disciplinskih dolžnosti (udeležba pri sestankih in občnih zborih) obstoja še obveznost za vsakega člana naših akad. društev, da sodeluje najmanj še pri enem seminarju ali pa da se mesto sodelovanja pri tem ali onem seminarju oddolži s praktično-organizatoričnim delom pri OP (Orl. Podzvezi). S tem pa je nastala kolizija društvenih in seminarskih funkcij; odbor posameznega akad. društva je bil s svojo kompetenco in iniciativo vred potisnjen ob steno ter mu je preostalo še samo razpravljanje in sklepanje o smešno - neznatnih zadevah poslovne vrste. Prokletstvo razvoja je pritiralo ves naš društveni aparat in nujno s tem vse dolžnosti društvenih članov do neverjetnih in nepotrebnih komplikacij.

Reakcija proti plehkobi našega društvenega življenja se je pokazala predvsem v dvojni obliki. Prvič je tukaj pojav OKSOJ-a (Organizacija kršč. soc. omladine Jugoslavije), ki je bil v stanju, da razbije poslovni sistem naših akad. društev, a je ostal samo epizoda l. 1920./21. Na drugi strani pa je bilo opažati, da se večina mlajšh tovarišev začne grupirati okoli Akad. Orla, ki je brezdvomno v tej krizi nudil članom več nego katerokoli izmed akademskih društev in čigar razvojni višek sega v šolsko leto 1921./22. Ali Akademski Orel je ostal samo trenutno zavetišče, kriza akad. društev pa je navzlic temu trajala dalje.

Še enkrat se je skušala vzburkati gladina morja — z Almanahom. A tudi ta poizkus je ostal brezuspešen in nekateri pravijo celo, da bi bilo bolje, da bi Almanah ne bil izšel.

Kriza se je še stopnjevala ob tem, da je naše akademstvo prišlo v precep različnih izvendruštvenih sil, ki so skušale prodreti med nas s svojim vplivom. So tukaj predvsem štiri faktorji: Marijanska kongregacija, orlovstvo, stranka in starešinstvo.

Vprašanje glede razmerja med dijaškimi organizacijami in Marijansko kongregacijo je bilo lahko rešljivo. Saj je bila od vsega početka jasna formula: da zbira Mar. kongregacija cvet našega dijaštva. Težje je bilo formulirati oz. se sporazumeti na razmerje, ki naj vlada med našimi organizacijami in orlovstvom, ki je ob krizi naših akademskih društev pokazalo neverjetno ekspanzivno silo med naše dijaštvo. Saj je kriza naših akad. društev morala nujno vesti v krizo našega gibanja sploh. Vzpričo trhlости in poslovnosti se naša akademska društva niso mogla upirati in ustavljati penetraciji orlovstva v široke plasti kat. dijaštva. Kako globoko je prodrlo n. pr. orlovstvo z vsem svojim sistemom in ekspanzivno silo v naše dijaštvo, dokazuje n. pr. načrt reorganizacije naših kat. akad. društev, ki je prišel dij. pripravljalnemu odboru za kat. shod. Po tem načrtu naj se trojica naših kat. akademičnih društev preosnuje v akademske orlovske odseke, nad katerimi naj stoji akademsko orlovsko okrožje (oz. srenja). In ob tem silnem zavojevanju našega dijaštva po ideji orlovstva se je rodil na drugi strani odpor in je zorela misel na popolno samostojnost dijaško-stanovskih organizacij. Te samostojnosti dijaško-stanovskih organizacij

pa niso mogla izvesti naša žvotarska akad. društva; to je mogla storiti šele močna in enotna organizacija — A k a d e m s k a z v e z a.

Prvi početki naše Akademске zveze kot legitimne zastopnice petero kat. akad. društev v Ljubljani (Danice, Zarje, Borbe, Cirilskega društva in društva sv. Bonaventure) tečejo nazaj v l. 1920./21., ko je AS (Akad. svet), sestojč iz treh (pozneje dveh) zastopnikov vsakega akad. društva, nastopal kot urejevalec skupne taktike na izvendruštveni fronti (na univerzi). Že ob izdanju Almanaha pa se je pokazala potreba, da se osnuje AZ kot legitimna zastopnica naših akad. društev na zunaj, kot iniciativodajen faktor na znotraj. In aprila 1924 se je vršil ustanovni občni zbor AZ po odobritvi njenih pravil od strani univerzitetne kakor tudi policijske oblasti.

Široko zasnovan program AZ so od početka motile nekatere malenkostne, notranjedruštvene in poslovne zadeve (določevanje dnevo za sestanke; določitev lokalov itd.). Navzlic temu pa je dokazala AZ svojo življenjetvorno silo predvsem v trojni smeri: 1. ona je v svoj centralizujoči težnji popolnoma prevladala nad avtonomizmom posameznih, v njej včlanjenih akad. društev; 2. pri-tegnila k enotnemu sodelovanju še ZK (zabavni klub) ter AO (Akad. Orla); 3. skušala dvigniti samostojen dijaško-stanovski pokret z izdajanjem lastnega glasila (»Križ na gori«) in s tem, da je forsirala ustanovitev SDZ (Slov. dij. zveze) kot vrhovne predstavnice slov. kat. dijaškega pokreta.

Ali odbor AZ je zaslutil obenem, kje tiči zlo v razvoju naših akademskih društev. Uničiti je hotel posloven tip s tem, da je na seji od 29. aprila 1924 prenesel vse delovanje seminarjev na posamezna akad. društva nazaj, da je torej osredotočil vse delovanje v posameznih društvih samih in da je obenem vsakemu izmed trojice naših akad. društev oktroiral nekaj program (Danica — političen program, Zarja — organizatoren, Borba pa — socialen). Kot edini izhod se je tukaj pojavil diktat; drugače pač ni šlo.

AZ je bila prevladala v svoji centralizujoči težnji ter urejujoči vlogi na celi črti; ostala je zmagovalka. Ali sistema zgolj poslovne trodruštvenosti se ji ni posrečilo likvidirati. Kriza v idejnem in notranjedruštvenem organizatornem pogledu je ostala.

Danica je n. pr. ostala na stari liniji — društveno lice neizrazito. Razen tega se pomika krivulja njenega članstva navzdol; v zim. sem. 1923/24 je število članstva namreč padlo od 85 — to število se je v splošnem tekom dosedanjih semestrov vzdržalo — na 55.

Položaj Borbe je bil boljši; vsaj prizadevanje, izoblikovati si svoj program v smislu sklepa AZ od 29. aprila 1924, je vidno, da si še vedno ne more prikopati do svoje barve in programne izpovedi.

Tudi z ozirom na Zarjo se je oktroirani program mogel le delno uveljaviti. Ali kriza se v Zarji vendar ni občutila in to baš zaradi prvenstvene vloge, ki jo je igrala Zarja v zboru trojice bratskih društev. Že od vsega početka namreč se je zbralo v Zarji članstvo, ki je pokazalo izredno tvornost in marljivost. Ravno Zarjani so namreč najmarljivejši predavatelji v seminarjih, najagilnejši delavci pri OP. Načelniki seminarjev so v pretežni meri sami Zarjani; od leta 1923. naprej so predsedniki AZ sami Zarjani. Vse iniciativne misli prihajajo iz Zarje in razni reorganizacijski projekti ob kat. shodu l. 1923. so tudi delo Zarjanov. Na sestankih oziroma občnih zbora Zarje dobijo vsi ti reorganizacijski načrti svojo končnoveljavno obliko; tukaj se forsira ustanovitev AZ in pride predlog, naj prične AZ čim prej z izdejanjem lastnega glasila (o glasilu se je namreč razpravljalo že na skupnem manifestacijskem zborovanju ob priliki kat. shoda v Ljubljani). In prva predavanja o novi smeri se tudi vršijo v tem društvu, ki vodi faktično od l. 1922./23. naprej vse kat. dijaško gibanje.

Poslovni tip društev je ostal in se ni dal streti; kar pa je zagrešila organizatorična zmota, naj zakrije — ideja. Že to je bil velikanski korak naprej,

da se je z vso ljubeznijo in notranjo nujno pričelo iskanje ideje, ki naj bi zajela ves kat. dijaški pokret v nov tok. Nastalo je vprašanje, da-li se more naš kat. akademik popeti do samobitne idejne formule. Odgovor na to vprašanje je mogel biti samo negativen; preveč je namreč našega akademika izčrpalo dolgoletno organiziranje, da bi mogel zadostiti zastavljenemu vprašanju. Neko nejasno, elementarno hotenje je bilo tu, ali neformulirano in programsko neoblikovano. Zato je bilo treba nekega idejnega oslona, konkretne formulacije.

Tako se na eni strani pograbiijo nekatere ideje iz dnevne politike; na drugi strani pa je bila dana izbira med nemškim mladinskim pokretom ter romanskim (francosko - italijanskim).¹

Ko se je nova smer pri nas predstavila, se ni predstavila z jasnim, dosledno izvedenim programom. Le sunkoma so privrele nekatere ideje na dan; te ideje so sicer že prej tlele v mladih dušah, a niso dobile dotlej nobenega elementarnega izraza in izbruha. Navzlic temu pa se je še vedno zdelo, da bo novi tok zajel vase vse naše akademstvo. To pričakovanje in prvi videz se nista uresničila, ker so nastopile razne spremljajoče okoliščine, ki so to preprečile.

Dejstvo je, da nov val še ni zajel vsega našega akademstva v celoti, da nova smer še ni prodrla popolnoma med nas; na drugi strani pa nam še vedno nagaja navlaka zastarelih poslovnih društev. Kriza je še vedno tu; in vendar se rešitev krize ponuja sama od sebe.

Treba je samo prisluhni tovarišem, ko se razgovarjajo v ožjem krogu. Popolnoma jasno je tukaj načrtan dualizem mnenj in prepričanj: na eni strani zastopniki nove križarske smeri, ki poudarjajo p o k r e t (Bewegung) na račun organizacije;² na drugi strani pa so tovariši, ki so najvneteji zagovorniki eksaktno izpeljane organizacije. Pomen organizacije postaja tem večji, ker se na nasprotni strani opaža izredna živahnost organiziranja in bi vsaka demolacija našega organiziranega dela morala vesti do katastrofe.

Samo en problem obstoja za nas; kako izvršiti društveno pregrupacijo, da se ne zanemarija pri tem psihološki moment tekmovanja in kontrole ter najosnovnejši organizatorični princip delitve dela. Rešitev se ponuja sama od sebe; misljenjskemu dualizmu naj se prikroji društveni sistem.

Če pa prevlada mnenje na občnih zborih vseh treh društev, da naj se obstoječa društva sploh likvidirajo, potem je jasno, da se bo sam od sebe pojavil sistem grup, klubov in seminarjev v okvirju Akademске zveze kot edinega kat. akademskega društva na ljubljanski univerzi. Vsekakor je jasno, da moramo ven iz poslovnosti in to čimprej.

Nad vsemi temi eksperimenti pa, ki se bodo vršila, mora končno prevladati zavest, da smo združeni po življenjski skupnosti, ne pa po interesni skupnosti. Naše Dij. podp. društvo temelji n. pr. na interesni skupnosti. Trije

¹ V kulturnem življenju se stvari ne dogajajo tako mehanično, da bi se »pokreti« samovoljno, racionalno izbirali kot se izbirajo vrednote materialnega sveta: po praktični potrebi in vsečnosti. Mladinsko gibanje ni nikak lokalni pojav z ozirom na starost in kraj, temveč val splošnega predvsem poveljnega kulturnega gibanja evropskega človeštva, čigar življenje je organično, neposredno — solidarno. Jasno je, da je moralo to gibanje zajeti predvsem mladino in sicer na njej svojstven način; predvsem njo in mladostno pobarvano. Jasno je pa tudi, da se to gibanje ni moglo pričeti kjerkoli na kulturni periferiji, temveč v žariščih. Od tam se širi valovanje v duhovnem občestvu kulturne celote z večjo ali manjšo brzino in intenziteto in sicer notranje, brez zunanjih pobud. Ker se to notranje valovanje manifestira, je seveda vidno, ima formo, ki takorekoč pokaže in razodene skrite vsebine in jih na ta način tudi »zunanje« posreduje, kjer naleti na dispozicije, ki jih je ustvarilo baš to notranje valovanje. V tem smislu je slovensko mladinsko gibanje spontano, ne od zunaj določeno. Da pa je morda nemškemu sorodnejše kot drugim, je vzrok ta, da se nahaja z njim vred v enem in istem ožjem kulturnem krogu. — Op. ur.

² To ni točno. Glej naslednji članek »Naša organizacija!« — Op. ur.

pa so temelji, ki mora na njih sloneti ta življenska skupnost: disciplina, požrtvovalnost in prijateljstvo, ki se bo utrdilo ob spoznanju, da se mora vsak tovariš ceniti ne po bistvu onega, ki ocenjuje in tehta, ampak po oni strani njegovega značaja, po kateri v organizaciji sodeluje in uspeva. Morda se z reformami in reorganizacijo našega društvenega življenja pospešuje razvoj v smeri programne večelementnosti, mnoštva grup in struj, ali nad vsem tem mora prevladati enotnost po disciplini, požrtvovalnosti in prijateljstvu.

S. G.

Naša organizacija

»Živimo v času organizacij«, je bilo nekje zapisano. Le prebridka je resnica, da zares živimo v času organizacij, ki pa so le ostanek onih kulturnih organizacij, ki so se porodile iz duševne potrebe in so izpolnile svojo nalogo. Tudi dijaške organizacije so prešle ono fazo, ki pelje od kulture do civilizacije, t. j. od kraljestva duha do prevlade uporabe in mehanizacije kulturnih izsledkov. Tudi naša organizacija je ostala le slab posnetek one močne, delavne, oduševljene organizacije, ki je polna moči in sile začela dijaško gibanje med nami sploh. Od vsega bogastva, ki je klilo v teh mladih dušah, nam je ostala samo še lupina — forma, v katero so oni vklesali svojo vsebino. Tekom razvoja se je ta vsebina vedno bolj izgubljala; zato je izginila tudi še potreba po tej organizaciji in vendar še životarimo v tej formi, ki je še ostala v posmeh nam samim.

To sicer silno čudno stanje pa je živ odsev dobe, v kateri živimo in kaže, da gremo tudi v organizaciji pot, ki jo hodi mladina tudi sicer. Preglejmo za boljše razumevanje samo v kratkem idejni razvoj naših organizacij in današnje stanje nam bo razumljivo in našli bomo pot iz njega!

Ob velikem klicu Mahniča po razčiščenju in po ostri delitvi so se začele ustanavljati naše akademske organizacije. Verska ideja je bila tisti duševni agens, ki je polnil njihove duše; hoteli so izvesti po Mahniču zahtevano ločitev v katoličane in nekatoličane; začeli so proučevati znanstveno verske misli in resnice in to je bil duh, ki je družil njihove duše v eno, duševno silno sorodno enoto; to je bila vsebina, ki je rodila neko posebno formo te enote: akademska društva. Pod vplivom velikih in močnih mož: Mahniča, Kreka, Ušeničnika in Jegliča so dobivali dovolj duševne hrane, da so bile njihove duše polne in so organizacije uspevale. K verski ideji se je pridružila še narodna misel, ki jih je še tem bolj družila, ker so bila društva v tujini, kjer so člani delali načrte za svoje počitniško delo prosvete med lastnim narodom. To močno in novo delovanje kat. akademikov je vplivalo seveda tudi na kat. srednješolce, ki so se začutili tudi kat. dijake, ki morejo sprejeti

iste ideje za svoje vodilne misli, kot akademiki. Verska ideja združena z narodno zavestjo in voljo po delu med narodom, poleg tega pa še želja po izobrazbi, ki je v šoli niso bili deležni, to je bila ona duševna vez, ki jih je družila v močno, enotno, delavno organizacijo. Te ideje so bile tako močne in tako osvojitelne, da so tvorile do zadnjega zadostno vsebino in duševno bogastvo naših organizacij.

Gotovo je, da so baš ideje katolicizma in slovenstva še vedno tako močne, da morejo ostati in postati za vedno duševna vsebina mladih duš in jih družiti v enoto, toda, kot povsod, se je tudi pri naših organizacijah pojavil v razvoju zastoj, ki je ustavil tok normalnega dosedanjega razvoja organizacij. Vedno iste ideje, ki so bile premostrivane že velikokrat z istega stališča od tega in od onega, tako da ne kažejo več nobene novosti in zanimivosti, poleg tega pa začuten nedostatek močnih in vodilnih moči, ki bi znali času in mladosti primerno voditi mlade duše, to so glavni razlogi zato, da so postale naše organizacije tako silno puste in prazne, da je od vse vsebine, ki je polnila duše prejšnjih generacij — in ki zato tudi ne morejo razumeti današnjega stanja mladih — ostala samo še zavest posesti teh idej, s katerimi pa ne vemo prav kaj početi; so naša last in močno se zavedamo njih vrednosti, toda to so za nas mrtvi zakladi, ki ne donašajo mladim več polnega življenja, ki ga hoče. Zato je tudi od vsega ostala samo še gola forma, ki je bila prej izraz njihove vsebine. Za nas pa je samo še forma, ki se je zato hočemo otresti, ker nočemo formalizma.

Ta duševna revščina, ki je kot taka občutena, ker nam niso znali prikazati vrednosti starih idej tako, da bi občutili njih globino — to ni očitek, ker nam je tudi to razumljivo, da nekdo, ki je sam še živel v mladosti sredi polnosti teh idej, ki so mu še ostale, ko je postal že starejši, ne more razumeti mlajših, ki hočejo še več — je vedla nekatere izmed mladih, ki so hoteli na vsak način prodreti to meglo in priti sami do globjega spoznanja teh vrednot, da so začeli razmišljati o teh vprašanjih in tako se je rodilo slovensko mladinsko gibanje samoposebi. Je to gibanje mladih sil, ki hočejo, da se iztrgajo iz nekih zanje nedoumljivih in samo domnevanih dejstev, ki so jim kot gola dejstva veliko premalo, ampak hočejo priti sami do vrednosti teh dejstev, ki jih hočejo zaživeti in tako začeti živeti globoko novo življenje, ki bo odsev doživetih resnic. Resnice so ostale v nas kot duševna last, toda te resnice se zde mladini tako okostenele, tako hladne in preveč znane, da zanjo nimajo več take vrednosti, kot jo te resnice same zaslužijo. Zato, da se te duševne gnilobe rešijo in da pridejo zopet v stik z vso vsebino religioznih in ostalih vrednot, zato se je — hvala Bogu — rodilo to mladinsko gibanje. Mladina hoče sama v sebi občutiti to religijo in vso polnost Kristusa in zato je začela živeti novo življenje, ki pa je vredno mladine in jo bo dvignilo zopet na stopnjo duševno bogato živeče mladine. Od starejših pa mladina pričakuje

samo razumevanja in veliko, veliko zaupanja ter po razumevanju tudi pomoč.

V silno ozkem stiku s to mladinsko akcijo pa je stanje naših dijaških organizacij. Organizacije kot so danes, so za to mladino prerevne in preformalistične. In kot si išče mladina novo vsebino, tako si mora tudi organizacija iskati nove poti.

Vsaka organizacija je izraz neke potrebe, bodisi potrebe po realnih ali po irealnih vrednotah. Tudi današnja mladinska organizacija je odsev potrebe, ki jo je pa ustanovila duševna pasivnost in tradicionalnost. Toda z mladinskim gibanjem bo tudi organizacija dobila novo vsebino in bo zrastle iz resnične potrebe. Mladinsko gibanje je želja mladih po izpopolnitvi svojih duš z resnično občuteno religioznostjo in z drugimi vrednotami, ki jih hoče udejestviti v življenju. Poleg tega pa je v mladini, ki živi to novo življenje, ki je čisto njeno, toda še silno mlado, tudi velika potreba po medsebojnem stiku, da si osebno izmenja misli, da se medsebojno potom debat in doživljajev izpopolnjuje in tako pride čim prej do zaželenega cilja — zrelosti v novem hotenju. Vse to so pa tendence, ki vedejo nujno mladino v medsebojno zvezo in iz tega se bo vsled trajnosti in povečanja tendenc rodila nova organizacija, ki bo zopet odsev življenja mladine in ne le ostanek nekega starega življenja, ki ga ni več v nas. Duševno globoko doživljajoči mladini pač ne bo težko najti tudi neke forme, ki pa seveda ne bo stara forma, natančno predpisana v pravilih in poslovniku, temveč bo najprostejša organizacija, koje člani bodo nosili v sebi način delovanja, ki ga ne bo treba šele predpisavati, ker bo izraz duševno sorodno doživljajočih. Duševna vsebina mladine bo tisti vir, iz katerega se bo sama in nepri-siljeno rodila forma, ki bo tej vsebini najprimernejša. Živimo svoje čisto posebno duševno življenje in zato ne moremo iskati ideala za ustroj te organizacije kje v preteklosti, pa naj si je bila ta za tedanjo mladino še tako primerna; iz nas samih, če bomo močni dovolj, mora izrasti nova forma organizacije, ki dosedanji mogoče ne bo prav nič podobna. V nji ne bo nikake organizacijske tendence izednačevanja in niveliranja individualnih razlik in enakih zahtev za vse člane, ker bo vsak v sebi doživljal čisto svoje življenje, ki bo po hotenju sicer sorodno, toda ne enako drugim; zato tudi večinski princip ne bo več temelj te organizacije, ker ji ne bo šlo za glasovanje in za preglasovanje, temveč le za medsebojno bogatenje drugega ob drugem. To ne bo organizacija osebne rivalitete in disciplinarnih kazni ter razsodišč, ker se bo vsak lahko uveljavljal po svoji duševni vrednosti in ker bo prišla v poštev le moč njegove duševnosti, ne pa njegova oseba sama in ker bo temeljila organizacija na medsebojnem zaupanju in upoštevanju. Temelj te organizacije bo duh mladine — ljubezen, ki bo vse prevevala in jih vodila do tesnejšega in ožjega poznanja in prijateljstva ter končne izpopolnitve. Vse bo vodila zavest skupnosti hotenja brez prevzetne misli: kaj mi more on novega povedati?, ker bomo čutili, da je

v nas nekaj novega, kar je vredno, da nosim v sebi tudi jaz. Vsak se bo počutil kot član te organizacije, ki bo enota mnogih in ji bo dajal svoje vrednote; od nje pa bo sprejemal, kar so doživeli drugi.

Gotovo si je nemogoče misliti, kakšna bo ta organizacija v celoti; toda to je gotovo, da moramo iz te okostenele, formalistične organizacije ustvariti novo vsebine polno; ta pa je mogoča le, če bomo sami duševno bogati dovolj, da jo bomo mogli ustvariti. V to rešitev sega mladinski pokret, ki naj da mladini nove ideale, da jih bo zaživala in po možnosti realizirala.

Vilko Fajdiga
Nove smeri

Ne moremo si več prikrivati, da naše vsaj društveno življenje ne odgovarja povsem notranjosti današnjega dijaka; saj se vsak trenutek zgrudi kak podporni steber starega in je vse prisiljeno in umetno vzdrževanje ter obnavljanje vedno le nekaj nenaravnega, kar drži zopet le par hipov, da se potem tem popolneje razkrije vsa trhllost in pomanjkanje življenske sile. Vsekakor nas hoče tudi tovrstna zgodovina prepričati, da »ni človek zaradi sobote«, marveč narobe. Nismo za to tu, da vzdržujemo razne forme, četudi so za nas muka, ampak te morajo služiti visokemu namenu, da podpirajo človeka na poti do cilja, v njegovih stremljenjih do vedno višje popolnosti otrok božjih, do vedno lepše bogopodobnosti. Pozabimo pogumno na lonce v egiptovski sužnosti in hitimo proti solnčni, obljubljeni deželi; saj bo potem vse lepše, bolj božje...

Mislim na krizo, v katero je zašlo tudi naše počitniško življenje, ki mora dijaka odpočiti od trudov mesta in zahtev stanu. Ali ga? Opazovalec organiziranega našega počivanja bo moral priznati, da ni vedno služilo namenu počitnic. Kjer so se ravnali po rigoroznih, točno očitanih navodilih iz central, so uspevali le nekaj časa in le toliko, kolikor so imeli par enako točnih voditeljev, ki so z lastnim delom v izpolnjevanju določb nadomestili tisto, v čemer so drugi kljub najboljši volji odpovedali. In še to je trajalo vedno le kratko dobo, ker počitnice so počitnice in preveč organizirano delo po svobodi in oddihu hrepenečega duha mladine mori in utruja. Pač se moramo zavedati, da je treba inteligentni mladini — med to smemo šteti, mislim, dijaštvo — drugače nakladati bremena kot neizobraženi. Priznam, da je svobodoljubnost mladine včasih drzna in slepa in ji ni ugoditi brez modrosti, ali preveliko in nepotrebno oviranje in obremenjevanje mlade inteligence je nepravilno in tem bolj, čim zrelejša je. Vsekakor sem za to, da centrale, ki vodijo inteligente, puste svojim edinicam čim širšo svobodo, da prilagode društveno življenje svojim notranjim potrebam in okoliščinam. V tem oziru je zanimiva izjava Osrednjega sveta Marijinih družb, ki »hoče biti moderator, ne imperator. Noče biti inšpekcijska ali celo legislativna centrala. Dajati hoče nasvete, ne ukaze; hoče biti podporniška, ne nadzorniška naprava...«¹

Življenje je pokazalo. Centrale, v kolikor so sploh delale, so načrtale po-družnicam počitniško gibanje, ki bi moralo s svojimi neštetimi zborovanji

¹ Voditelj 1926.

vsake vrste, s prenapornim delom za vse možne panoge delovanja med ljudstvom študenta ubiti namesto dvigniti. Ali more biti tako počitniško bivanje po božji volji, če nas ovira pri glavni naši stanovski dolžnosti? Saj pa tudi prenasičenost predavanj prinese več škode cilju našega dela na zborovanjih kot koristi. Pa smo še danes taki, da hočemo v dveh, treh dneh rešiti vse probleme življenja na svojih tečajih, v resnici pa gremo narazen nezadovoljni; ne znamo združevati koristnega s prijetnim. Splošno moramo reči, da so si v zadnjih letih posamezni okraji počitniško delo sami ustvarili, kjer so sploh delali. V večina krajih pa niso sploh nič delali, ker so doživeli neodgovarjajoče zahteve društvenega življenja. Da bi si pa sami ustvarili delokrog in si pisali zakon, tega pa niso storili; najbrž iz neke mladosti nevredne duševne in telesne — recimo kratko — lenobe.

Če hira staro in smo z njim nezadovoljni, smemo to pripisovati prebujenju, ki je razburkalo naše duše in jih dvignilo v polet. Zelo resnično dejstvo pa, da je toliko nedelavnosti med nami, da največkrat sploh ne moremo pri sebi govoriti o življenju, ki bi šlo nad vsakdanjim tokom razmer in tok usmerjalo, pa nima vzroka samo v nezadostnosti starega, tujega, marveč — to si le priznajmo — v velikem pomanjkanju notranje vzgojenosti nas samih. Ne vzgajamo se kot vsi pravi velikani človeštva s premagovanjem svoje udobnosti in samo telesnega teženja v osebnosti, ki se zavedajo svojih nalog na zemlji, da so od Boga in za Boga, iz naroda za narod. Ne mislimo na svoj poklic k svetosti v nebesih, ki jo bomo dosegli v vedno večji dejavni ljubezni do Boga; kaj še, da bi imeli zmisel za svojega brata doma in se tudi dvignili preko državnih meja in z univerzalnim pogledom zrli na velike cilje najbolj vesoljne cerkve Kristusove na zemlji, na potrebe človeštva. Ne, vsega tega mi ne delamo! Prepustimo se komodno toku razmer in razglajamo: noli me tangere. Namesto da si z lastno iniciativo ustvarjamo novo življenje, namesto da utiramo nove stopinje v mišljenju in dejanju, teko naša kolesa po starih kolesnicah. Ali je to vredno katoliške mladine? Ali so to samostojne osebnosti, ki so poklicane v to, da dvigajo in vodijo druge? Ali je to priprava na naše mesto v življenju, kjer bomo morali pogumno stopati naprej, če naj krščanska ideja preveva javno in privatno življenje? Ne. Kakor sedaj, se bomo tudi potem dobrodušno smejali vsem idealnim, ki bodo skušali dvigati pogreznjeno človeštvo iz blata! Starci smo in ne mladi, če smo taki: brez poleta in najmanj podobni Kristusu - reformatorju. Ne varajmo se! Tu je eden velikih vzrokov sedanje splošne letargije, tudi počitniške in ne bomo ga odstranili z nobeno preureditvijo samo z zunanjih form. Sami se moramo reformirati in dvigniti, da bomo vredni otroci Očeta nebeškega. Res pa je, da zunanja oblika pomaga tudi notranjosti, ki tako lažje najde svoje pravo življenje. Tudi za take bo sprememba počitniškega življenja močna podpora pri delu navzgor; za vse druge pa, ki so res mladi in idealni, je vitalna potreba.

Ne moremo še govoriti o novi organizaciji počitniškega gibanja, samo smeri lahko naznačimo. Sebi primerno ureditev dela — to mora biti zaradi smotrenosti in reda — si bodo posamezna okrožja že sama poiskala. Eden mladih je zapisal smer tako-le: »Resnico iščemo in hočemo; resnično pa je vse, kar izhaja iz rok božjih in se ohranja neomadeževano. Resnične so preprostost, prisrčnost, narava: ker so resnične, so tudi dobre in lepe. Sovražimo nepristnost; iz polizane in našemljene mestne družbe se umikamo med odkrito ljudstvo, ki govori s srcem, ne z usti; ne pozna izumetničenih pravil noše in občevanja. Nazaj k preprostemu narodu se vračamo... Nič narejenega in potvorenega ni v njih, eno so s pristno naravo in zato zdravi ter zadovoljni. Tega starega, blagoslovljenega duha pogreša mladina in ž njo vred ves sodobni rod.« Gotovo je hrepenenje naše preprostost, naravnost, saj smo v tem vsak dan tisočkrat varani in to mučno občutimo. In kaj je bolj naravno nego na-

rava sama! Zato pa nikar ne zamerite mladim srcem, če si žele gozda in pbljan, gora in ravnih trat. Upravičeno dvigamo svoj klic za počitnice: v naravo. Tja prenesimo več svojega življenja, da bomo sami naravni, preprosti! Pojdimo v naravo, da doživimo nasprotje med njo in v političnih strasteh ter mamonističnem egoizmu tonečo družbo, ki sramoti človekovo dostojanstvo. Vedno bolj se bomo vračali kot apostoli poduhovljenja. Naše življenje bodi v izletih, naše občestvo naj se razvija ob rekah, na gorah. Tam hočemo drug drugemu pomagati višje. Ne bo v takem dviganju in klesanju lastne osebnosti nič manj resnosti, pač pa več življenja, radosti in uspeha. Ne bojte se, da bomo poboževali naravo in razboževali Boga, ker naša trdna volja se glasi: p o v s o d B o g a. Po lepoti in preprostosti naravnih umetnin se hočemo dvigati do Umetnika samega. Ne bomo zanemarjali realnosti, zato tudi vemo, da mora biti pogosta naša pot v hišo božjo, kjer si hočemo prositi pomoči in vztrajnosti na začrtani poti. Narava nam ni cilj, marveč sredstvo poleg sredstev.

V mnogih točkah se bomo morda dobili skupaj s skavtizmom, čigar glavne smernice zelo odgovarjajo mladi duši. Odločno pa odklanjamo njegovo militariistično obiležje in namesto »gojenja gozdovniške modrosti svojih pradedov«, stremimo za svojim usovršenjem in hočemo rasti po moči milosti božje v popolnost Kristusovo. Odklanjamo tudi neko nedoločno pojmovanje ljubezni do bližnjega, sami pa bomo šli na delo za brata v dobi tako žejni ljubezni, ker tako hoče Kristus, ker smo vsi otroci enega Očeta. Dobro pa se moramo zavedati, kar smo govorili tudi pri sv. Primožu, da ne bomo ljubezni Kristusove prinesli v družbo, če nismo sami z njo prej prežeti. »Ne govorite samo o ljubezni, marveč se najprej vprašajte, kaj imam jaz, ravno jaz, še popraviti, da bom dober kristjan,« je dejal eden. Najprej mi sami, potem drugi. In med drugimi najprej tisti, ki so nam najbližji: naše družine. Obilica društvenega življenja nam trga družinsko življenje, razdira temeljni organizem družbe. Mi pa ne tako. Poduhoviti želimo tudi družine in tudi tja zanesti Boga. Velika naloga, ki se je moramo bolj zavedati. Nato drugi, naše ljudstvo! Hodili bomo med ljudstvo, z njim živeli in mu pomagali povsod, kjer bomo mogli in kakor bomo smeli. Ne bomo ga učili iz svojihkušenj — kje so? — iz svojega znanja — koliko ga je? — Dajali mu bomo, kar imamo. Ognja, veselja, upanja, mladosti, vere, idealov bomo dali, da v težkih dneh ne omağa. Varovali ga bomo pred pokvarjeno civilizacijo. Preprosti so; skrbimo, da ostanejo. Naše delo med njimi mora biti preprosto, več na prostem.

Pojdimo, prijatelji, v obljubljeno deželo in uživajmo raj počitnic v prostosti zdrave, v Boga usmerjene mladine. Nočemo, da drugi obupavajo nad nami; hočemo, da so nas veseli. Usmerimo tako svoje duše in načrte ter se z mladostno silo dvignimo iz starega v novo.

Nov človek — novo gospodarstvo

Nov človek, novo življenje, novo gospodarstvo.

Če hočemo iz sedanjega v novo, potem moramo vedeti, da je bistveno: na drugih temeljih. Če težimo iz »starega« gospodarstva v »novo«, potem nam ne sme obledeti prepričanje, da je treba ozdravitve pri koreninah, v bistvenih podlagah sedanjega kapitalističnega gospodarstva. Vedeti moramo, da je vse drugo samo olepšavanje in popravljanje stare hiše, ki se mora porušiti prej ali slej. Ne smejo nam biti v slepilo, da ne bi videli še dalje gesla: rože v sobo proletarca, sportna igrišča za tovarnami, hišica z vrtom; ker vse je malo, dokler se ne spremeni v bistvu razmerje med delavcem in njegovim gospodarjem; dokler bo delavec del stroja in ne njega gospodar; dokler bo delavec samo delovna sila, vzporejen v isto vrsto z električno silo, vodno silo, brez ozira na to, da ima tudi dušo, dokler pojem privatne lastnine ne bo reduciran zopet v svoje prave meje in obtežen tudi z dolžnostmi, ki mu pripadajo.

Namen gospodarstva mora biti, da s pridobivanjem, presnavljanjem in razdeljevanjem življenskih dobrin, služi človeškim potrebam. Gospodarstvo mora biti človeštvu mati, nuditi mu mora, kar neobhodno potrebuje za življenje. Umerjeno mora biti po potrebah, ker služi človeštvu.

Današnje gospodarstvo — moderni kapitalizem — mori človeštvo, je moloh, ki nenasitno požira duše, zdravje, srečo. Človek je suženj gospodarskega prometa. Tehnično napreduje, civilizira, pozablja pa na notranjo vrednost človekovo in tako duši rast duše k Bogu. Kapitalizmu ni več namen, da bi pomagal, koristil, služil, načelo mu je brezobziren lov za vedno večjo posestjo na blagu in denarju, ne zadovoljuje se s tem, da bi delo uravnal po potrebah, ravno nasprotno, sam umetno povzroča nove potrebe in spravlja med ljudi proizvode, ki služijo zgolj uživanju in razkošju. Prodira v svet z reklamo, kateri služijo znanost, umetnost, časopisje, država; umetno uravnava razmerje med ponudbo in povpraševanjem in tako diktira cene.

Moderni kapitalistični delodajalec ne vidi v delavcu več človeka, on samo računa: sila krat pot, to je delo; vrednost tega dela primerja z delom, ki ga napravi stroj. Zato dobiva plačo brez ozira na svoje potrebe, brez ozira na družino. Skrajna predrznost bi bila, če bi si upal trditi: dohodki podjetja so uspeh skupnega dela podjetnikov in delavcev. Moderno naziranje, kodificirano v trgovskem in lastninskem pravu, priračuna vse dohodke le kapitalu, delničarjem. Kakor bi ustvarjal nove dobrine kapital, ne delo. Naj ima kapital, kar je njegovega: vsoto za obrestovanje in za obrabo strojev, premijo za riziko. Vse drugo pa si morajo razdeliti med seboj tisti, ki v obratu delajo; pasti mora nazor, danes preveč samobsebi razumljiv, ki postavlja v eno in isto vrsto: izdatke za surovine,

investicije, amortizacijo in človeka z njegovo delovno silo. Z vsemi enako kalkulira: vse to so mu samo »stroški«. Ko plača podjetnik delavcem mezdo, je prenehalo vsako razmerje med njima. Pa sta v resnici oba skupaj le sodelavca v obratu. Sodelavca! Na tem prepričanju mora zrasti novo razmerje v obratih.

Takšno razmerje v obratu pa je tudi ubilo notranjo vrednost dela. Delo je edino še sredstvo do cilja — zaslužiti si za življenje. Tudi stroj je delo mehaniziral in denaturiral. Do skrajnosti izvedena delitev dela je napravila iz človeka del stroja, odrekla mu vsako samostojnost, vsako sodelovanje z lastno mislijo. Zato je zastoj vsako pridiganje o notranji vrednosti dela, dokler se bistveno ne spremeni človeško razmerje do stroja. V Fordovih tovarnah je vse delo urejeno tako, da se vsako delo opravi tekom 13 sekund. Noč in dan je sklenjena veriga teh enot, pred delavcem še premika monotono naprej. Zahteva od njega dan za dnevno isto delo. Vsak ga more in mora izvršiti tekom 13 sekund. In vsakih 13 sekund zapusti tovarno popolnoma izgotovljen avto. Saj si je težko predstavljati ubijajoči ritem takega obrata. Zato stoji nasproti dejstvu, da plača Ford največjo mezdo, druga resnica, da je po petih letih vsak delavec nesposoben za nadaljnje delo. Ali ni za tako delo sploh vsaka plača premajhna?

Vrhu vsega ima kapitalizem vedno dovolj naukov za delavca. Če se poganja za boljšo plačo, mu očitajo, da je mezdni boj samo vprašanje želodca. Ali ni obenem tudi zahteva po človeških pravicah in človeškem dostojanstvu? Prepogosto in na nepravem mestu se poudarja velika odgovornost vladanja ali premoženja, delavcu pa se stavlja kot vzgled ponos in veselje človeka, ki služi, ki je zadovoljen z malim. Ko bi ne bilo vse to le krinka, plašč, v katerega se zavija slaba vest! Tistim, ki se zavzemajo za skrajšanje delovnega časa, za primeren dopust, očitajo, da odtrgujejo delavcem zaslužek. Pa tudi »narodno gospodarstvo« ne prenese take obremenitve. Bogastvo ali »primerno eksistenco« stavljajo kot cilj in največjo dobrino. Bogastvo, iz katerega raste zavist, vojske, revolucije, večni nemir. Bogastvo, ki v zvezi s človeškimi slabostmi ustvarja družbo, v kateri manjšina umira vsled preobilja, večina pa poginja od lakote.

Kapitalizem je, ki izrablja kapital vsake vrste: zemljo, denar, čas, izobrazbo, ki izrablja tudi pojem zasebne lastnine. Privatno lastnino pretirano poudarjajo najbolj oni, ki so brez pomišljanja ugrabili zadnji udovi prihranjene groše, ker je tako zahtevala »domovina«. Lastnina je nedotakljiva in neomejljiva le takrat, ko je treba braniti veleposestva ali velike koncerne. Kadar pa je treba denarja za topove, vzamejo najprej bajtarju zadnjo kozo, ker tako velevala ozir na »splošno blaginjo«.

V vsem mehanizmu gospodarstva in oglušujočem ropotu moderne tehnike, postaja človek le še objekt zunanjega sveta. Postati mora subjekt. Naj bo človek več kot gospodarstvo. Bila bi utopija, znikati tehnični napredek in se udajati sanjam starih gospodarskih oblik, toda kdor občuti

ubijajoči takt kapitalizma, se mu mora zoperstaviti teoretično in s svojim življenjem. Nujno se mora združiti s časom primernim. Človek se mora zopet približati zakonom Boga in narave. Da ne bo pri delu hiral telo in umirala duša. Da bo tudi v obratu napram podjetniku-sodelavcu in napram stroju ostal bitje, ki ima telo, duha in neumrjočo dušo.

Ne smemo pretehtavati, kaj je narediti danes, kaj jutri. Kaj poprej, kaj pozneje. Približati se bistvenemu, bodi naš cilj. Ta nam ne sme obledeti. Kar se pa danes da narediti, ne odlašajmo na jutri. Če se ne da narediti veliko, napravimo vsaj malo. Vse stremljenje pa mora biti prežeto prepričanja, da je bolj kot s črko in besedo treba reševati probleme s silo življenja.

F. Č.

Nekaj osnovnih misli o politiki

I.

Naš cilj je novo življenje, boljše in pravilnejše življenje kot smo ga živeli doslej. Predvsem iščemo duše in njene kulture. Zato nam je predvsem religija, umetnost, življenjska filozofija draga in sveta. A hočemo dati tudi drugim pojavom priznanje, hočemo dati vsakemu svoje mesto; tudi politika in gospodarstvo, tehnika, poklic in socialno življenje so vrednote; dati jim hočemo mesto, ki jim gre v razvrstitvi vrednot, hočemo si ta območja pogledati od blizu in izkazati njihovo bistvo. Ravno zato, ker iščemo globine, ker nam je izoblikovanje duše in njena vsebina najdražocenejše, moramo to storiti, in obenem moramo storiti še nekaj: podreti moramo fantome, prodreti moramo skozi neresnico in narejene bogove, resnici na ljubo moremo priznati le to, kar obvelja in je utemeljeno. Kajti žalostno dejstvo je, da v političnem, socialnem, gospodarskem mišljenju hodijo strahovi okrog, ki jim je treba vzeti masko; zlasti za politično življenje velja to.

Tako bo torej naša naloga v naslednjem, da se lotimo nekaterih osnovnih vprašanj iz socialnega življenja. Pred nami je vrsta točk: država, narodnost, cerkev, socialna kultura, duhovna kultura, organizacija, pacifizem. Ta vrsta je za enkrat nepregledna, samovoljna se zdi, in je tudi res samovoljna. Kajti država brez pogleda na narodnost je prazna oblika; z vprašanjem države je dano vprašanje prava in bistva politike. Problem narodnosti je zvezan s patriotizmom in tako z državo; cerkev nosi v svojem bistvu kos politične strukture, in v preteklosti je bila cerkev tesno zvezana s politikom. Socialna kultura obsega nešteto točk, govorica o njej nas pelje nazaj na državo. Vprašanje organizacije se ne da samo zase reševati, kajti organizacija je oblika, ki jo ima vsaka družabna skupnost. Duhovna kultura nadalje nas vodi predvsem na vprašanje narodnosti; in s pacifizmom je dan internacionalizem, govoriti je treba o nacionalizmu in narodnosti, a govoriti je treba tudi o mednarodnem pravu, in z njim smo zopet pri politiki.

Razvidno je torej, da se vsa ta naštetja vprašanja križajo, da so med seboj prepletena od najraznejših strani. A kljub temu jih hočemo vzeti v navedenem redu in vsako zase obdelati. Izkazalo se bo, da ima vsaka točka

nekaj važnega v sebi — povsod bomo imeli iste probleme, določili bomo strukturo dotičnega pojava, dali mu bomo v kulturi mesto, ki mu gre, in izčistiti nam bo marsikaj, kar visi v zraku. Svoji globini in svoji duši smo dolžni, da ne vidimo absolutnosti, kjer je le konvencionalni blesk, nasilnost, neznanstvena ideologija. To je osnovni ton vseh naslednjih razprav, da vidimo samo to, kar je, in da ne vidimo več, kakor je res. Potem bo tudi za kulturo duše v najvišjem pomeru besede več prostora, gojili bomo lahko religiozno življenje, umetniško doživljanje in ustvarjanje, pečali se bomo s filozofijo, namesto da bi se po nepotrebnem izgubljali v politiki, v strankarski ideologiji in nevarnih frazah. Da s tem ne zanikamo politike, da nasprotno gremo odločno v politiko, bo izkazala predstoječa razprava.

Metodično nam je še pripomniti, da sledeče razprave niso znanstveno formulirane, kar je samoposebi umevno. Misli, ki bodo prišle pred čitatelje, so fragmentarično napisane, bodo morda napačne, ali so vsaj ena rešitev, poleg katere so možne še druge. A tega naj se čitatelj zaveda, da niso zapisane na slepo srečo, da tiči za njimi obširna teorija (kdor jo hoče pogledati od pblize, naj prime za navedeno literaturo). A tu nam ne gre toliko za teorijo, kakor za žive, enostavne misli, ki se tičejo življenja, ki jih lahko več ali manj vsakdo vzame v pretres in o njih razsodi. Saj je že sam o njih marsikaj čital, in tudi najbrž že razmišljal. Stvari so važne in dalekosežne, nam so prišle na jezik, sedaj naj zlezejo še v druge možgane.

Žive iz živega naj pridejo naslednje misli, a življenju ni obstanka, če ni navezano na temelje — to se pravi na spoznanje; in tako moramo nehotе privleči najprej nekaj teoretičnih podatkov, omejili se bomo na skrajno mejo. Govoriti imamo o politiki. Od kratke zgodovinske skice gremo do analize bistva politike, od tu dalje do etike in religije, in do svojih idealov. Kakor vsaka politika je tudi naša izraz našega bistva, izraz naše splošne slike in podobe, ki jo imamo o človeku in svetu. Tudi naša politična aktivnost izhaja iz določenega pravnega čuta, ki je zakoreninjen v oni podobi, ki ji pravimo svetovni nazor. In da tiči za vsem religija, sledi iz našega razumevanja religije. Naš duh je, ki si hoče stvoriti svoje telo. In tako si bomo na koncu določili za svoje življenje nekaj političnih smernic. Naša doba je težka, naše življenje je prepojeno do dna od gospodarskih in socialnih elementov, zato naše roke morajo prijeti za delo v tej kruti vsakdanjosti. A to spada na konec, sedaj naj pride najprej zgodovina.

II.

Troeltsch¹ pravi, politika je umetnost, določeno zajednico na znotraj organizirati v trajni red in na zunaj to organizirano zajednico varovati in razširiti. Ta organizacija je odvisna od raznih vplivov: od geografskega kraja naselitve, od razmnoževanja ljudstva, od iskanja časti, ki živi v grupi, od teženja za imetjem. Iz prvega sledijo v neugodnem slučaju boji s sosedi; iz drugega preseljevanja, kolonizacija, razširjenje; iz tretjega sledi teženje za slavo, močjo, vlado, sijajem; iz četrtega stremljenje, svoj življenjski »standard« zvišati. To so približno glavni biološko-geografski-psihološki temelji političnega življenja — tem činiteljem je stala nasproti etika in religija. Religija je začetkoma naturalistično odobravalala politično dejanje, a ko je postala univerzalna, ko se je tudi moralno dvignila, je več ali manj nasprotovala politiki. Čednosti, ki jih je zahtevala, niso bile vojaške in junaške in redko je odločilno vplivala na politiko. Zgodovina pozna dva taka slučaja: Kitajsko za časa procvita Konfucijeve etike in evropski srednji vek. V srednjem veku je bila politika religiozno

¹ Troeltsch, *Der Historismus u. seine Überwindung*. Berlin 1924, str. 84 ss.

vezana in religiozno nadahnjena, religija je bila prekonacionalna, krščanski narodi so bili združeni v eno celoto pod duhovnim vodstvom cerkve. Toda srednji vek je bil le predoblika in začetek moderne evropske kulture, obdan je bil od bogatejših in močnejših kultur. Evropski narodi so se ustalili, ustvarili so nacionalne države in zrastle v stopnjevano ekonomsko življenje, zdrobila se je celota krščanskega srednjega veka, bolje rečeno politika se je osamosvojila in živela svoje samolastno življenje, po svojih lastnih zakonih. »Bistvo Machiavellijeve teorije ni nemoralni zločin, temveč emancipacija politike od religiozne morale in religioznega univerzalizma« (Troeltsch, l. c. 90). Seveda ta teorija in praksa ni ostala brez odgovora, humanistična ljubezen in krščanska čuvstva so ugovarjali, nastale so utopije Tomaža Mora, Campanelle, Kanta, socialistov Cabetia in Fourierja, a politika je šla preko njih. Realni zakoni se niso brigali za moralo in religijo, politika je šla za stopinjami Machiavellija, šla je v svetovno vojno.

Ali je sploh možna rešitev? Dosedaj so se pojavile štiri, vsaka ima svoje meje, in zelo različne so. Prva se odreka vsakemu idealizmu, udaja se popolnemu naturalizmu; na svetu bo odločila sila, sistem moči in oblasti se bo premetaval do izčrpanja, tedaj bo konec vsega kulturnega sistema, dopolnil bo svoj dan. Bog in religija so sanje, niso od tega sveta, to je rekel že Jezus in po tem je ravnal. Druga rešitev je čisto religiozna in spiritualistična. Kraljestvo božje trpi v svetu in upa na nebeško kraljestvo, tu ima samo boje z zemeljskim in njegovo nasilnostjo (sv. Avguštin). Tudi ta rešitev je heroizem in pesimizem, samo od druge strani kot prva. Pripomnimo še, da mladinsko gibanje, če je romantično in gre samo za duhovno kulturo, vodi neizogibno v ta drugi pesimizem. Na prvi hip bo duša mislila, da bo predruščila svet, a ugriznila bo v granit in se strla ob realnosti. Tretja rešitev hoče svetovno gospostvo, ki bo zajamčilo svetovni mir. Rimsko cesarstvo hodi po glavah današnje dobe, a ta pot je neverjetna in težka, in nasprotuje miselnosti večine narodov. Četrta pot gre za prostim sporazumom, za zvezo narodov, slonečo bodisi na pogodbah, medsebojnih obzirih, bodisi na mednarodnem pravu (v smislu Kelsenove šole). A tudi ta rešitev vsebuje nešteto težav, države se boje, da bi se morale odreči svoji »popolni suvereniteti« (praznemu fantomu), in še dosti drugih težkoč pride.

Vse te težave in teorije izkazujejo nehoteno eno, namreč to, da je politika svojevrsten pojav, svet zase, ki ima svoje zakone. Politika sloni na gotovih nagonih, na stremljenju za oblastjo in močjo, nikoli ne bo prosta nekaterih potez, ki jih je Machiavelli prvič v vsej jasnosti orisal. Zato so vse te našteje teorije nezmožne voditi do rešitve. Vse, ki prezrejo svojevrstnost politike, se zlomijo v resničnem življenju; prva, naturalistična rešitev pa nas ne more zadovoljiti, ker naše etično čutenje nasprotuje tako enostavnemu odgovoru. Možen bi bil torej kompromis iz vseh; in res, Troeltsch je njegov zagovornik. A tak kompromis je malo težko izvedljiv, in človek ima slabo vest ob njem. Naša pot je druga; zdi se, da je mogoče problem politike rešiti, potrebno je le, da stvarno postopamo in izločimo nepotrebne elemente.

III.

Kdor govori o politiki in o političnem čutu in zmislu, misli na čut in zmisel za prilagoditev, oportuniteto, za istinitost in smotrnost.² Politično dejanje je koristno dejanje, je predvsem ureditev družbe, zajednice, je ureditev razmer. Dan je določen cilj, dane so razmere, material, s katerim imamo razpolagati, ne moremo iti preko njega, položaj je dan: so ljudje, s katerimi imamo opraviti, so mnogolični, imajo svoje potrebe, težnje, želje, sodbe in predsodke, svoje dobre in slabe lastnosti, čednosti in razvade. K temu pridejo gospodarske razmere,

² Prim. k temu: B. Croce, *Grundlagen der Politik*, 1924, München.

socialne okoliščine, pridejo zlasti duhovne vrednote in zajednice, različne družbe, cerkve, šolstvo in še nešteto drugih stvari. Na tem materialu mora politik prijeti, urediti mora vse to, in nehote pride človeku stara misel, da je pol. dejanje nekaj svojevrstnega, kar stoji izven moralnosti — nemoralnosti, mora biti storjeno. In takoj pride še druga misel, ki potegne vse konsekvence iz tega in pravi: politika je pravzaprav nekaj nemoralnega, slabega, a že mora biti, brez nje ne gre življenje. In tako pridemo srečno do rezultata. Politika je živa istinitost, a je žalostna stvar, in pojavilo se je celo mnenje, da sta politika in država le začasni ureditvi človeštva, da bosta izginili. Na drugi strani pa imamo dualizem med politiko in etiko, da se mora često zlo storiti, da se nekaj dobrega doseže, da sta javna in zasebna morala različni stvari, da se sme v politiki besedo prelomiti in celo zločin napraviti.

Vse tako pojmovanje je nezmiselno, in kar nasprotuje vesti, ne more biti v enem slučaju dopustno, v drugem ne. Ves problem tiči drugje, Croce ga je jasno izkazal. Bistvo političnega dejanja je čisto utilitaristično, ekonomsko; organizatorično, praktično bi še lahko rekli. Politično dejanje je koristno dejanje, je širok pojem, ki ni omejen samo na »državo«. Politične spretnosti treba ne samo za vladanje in za vodstvo strank, prav tako je je treba za ureditev in vodstvo lastne družine, za stvarjenje ljubezenskih in prijateljskih vezi, za občevarje z živalmi in celo s predmeti, mrtvimi predmeti prirode, ki imajo tudi svoje zakone in svoj zmisel in svoje »življenje«. Če mislimo pri politiki predvsem na državo, je to prav, kajti v »državi« so ta dejanja predvsem tehtna in važna, a nikakor niso z »državo« izključno zvezana.

Kaj je država? Nič drugega kot vrsta koristnih dejanj množice poedincev ali posameznih delov te grupe. Kakor vsaka grupa, tako tudi država eksistira v poedinih političnih dejanjih. Nič nismo na boljšem, če definiramo državo kot kompleks institucij in zakonov, kajti ni družbe, ki bi ne imela svojih norm in zakonov, svojih »objektivacij«, »objektivnega duha«. Da bi pa država sama zase bila še nekaj več, nekaj absolutnega nad poedinci — to je fantom, to je samoprevara, to je od zgodovine prinešeni predsodek, in Croce pravi: to je nesmiselnost, ki se pusti zapeljati od jezikovnih slik in zažovarja retorično frazo. To je absurdno vprašanje, kakor je absurdno vprašanje, kaj je resnica, lepota, dobrota sama na sebi in kakor se človek vara, če piše te vrednote z velikimi črkami in jih postavi kot svetle zvezde na firmament. Tako nastanejo absurde teorije, kako se človek napram tem idejam obnaša, kako jih posnema, kako jih izdaja in se jim protivi. Kakor obstoja resnica samo v poedinih mislih, lepota le v poedinih umetnikih in umetninah — tako je z državo: ni države same na sebi — so samo politična dejanja (Croce, l. c. 8). Kajti tudi zakoni, običaji in institucije, ki normirajo posamezna dejanja, tudi ustava in osnovni najsplošnejši zakoni, niso nič drugega kot dejanja posameznih subjektov, določena stremjenja, izvor več ali manj splošnih tendenc in teženj časa in družbe. Uresničenje teh teženj je koristno in umestno. Drugo pa je, da so zakoni sami zase abstraktni, da morajo preiti v dejanje; tu pa ni toliko odločilno, koliko so sami zase pomembni, temveč važen je način, kako se izvršijo in ubogajo, torej pomembno je dejanje, dejansko ravnanje poedincev.

Zato tudi pravzaprav ni razlike med državo in vlado. Država je vlada, vladanje, — vzeto v tem zmislu, da vključimo v njo pravno ureditev, zakone in norme. S tem nismo zašli v noben subjektivizem, ne zanemarjamo objektivnih zakonov, nismo za improvizacijo. Življenje rabi norm, trajnih, rabi tradicije in stalnosti, ohranitve gotovih razmer. In zato so tudi zakoni in institucije važni. A pozabiti ne smemo, kaj so v svojem bistvu in kako daleč sega njihova moč. So le ureditev, ustalitev razmer, pod osnovnim vidikom praktičnosti, koristnega dejanja.

Braniti se imamo proti dveh težavam. Prva misli, da je politika nekaj, kar ima opravka s silo in močjo. Druga, da je bistvo politike v pravičnosti.

Ce smo torej reducirali državo na politično dejanje, politično dejanje pa na koristno dejanje, kako je potem s silo in močjo, iz katere po današnjem mnenju izhaja država? Treba poskusiti izkazati, da je naša teorija širša, ozir. da je mogoče oboje naziranj združiti. Sila, moč in oblast spadajo na začetek, a k temu pride in mora priti dogovor, smotrno določena, praktična ureditev in določitev, baš to, kar smatramo za bistvo političnega dejanja. Pri besedi sila in moč ni mišljena groba predstava, ki se vsiljuje nehote, da gre za nasilje, krivično zaslužnje, s to besedo treba misliti na popolno resnico, na vso človeško in duhovno moč. Ta pojem vsebuje pogumnost duha, kakor moč roke, pomeni previdnost in preudarnost, pa tudi pogum in podjetnost, dobrotnost in strogost, čistost in premetenost ali pa tudi zlobnost, »čednost lepote kakor tudi lepoto čednosti«.

Ce razumemo pojem moči in oblasti prav, tedaj je nerazumljivo, kako bi mogla biti sila in moč tako porazdeljena, da bi jo v človeški družbi mogli imeti samo nekateri in drugi ne, nekateri več in drugi manj. Razdelitev moči in oblasti ni kvantitativna, je kvalitativna, je različnost po sposobnosti, dispozicijah in čednostih, od katerih vsaka potrebuje dopolnitve po drugi in jo tudi išče. »In kakor vsaka potrebuje drugo, tako tudi zopet drugim zapoveduje, lahko odtegne svojo pomoč, izvrši takorekoč pritisk nanje.« Posledica je dogovor, zedinjenje, je medsebojni kontrakt. Naša dva pojma sta korelativna pojma, kjer je eden, ne more manjkati drugega. Vsaka pogodba je »prisiljena«, v toliko, kolikor izhaja iz danih razmer in je v tem pogledu »odvisna«. Če se spremene pogoji, se naravno dogovor uniči; razgovor in boj se začne znova in nov dogovor, nova ureditev in določitev nastane na temelju novih pogojev in razmer. Tej zakonitosti se ne more odtegniti nobena država, niti najskrajnejša absolutistična oblika.

Ta odnos lahko izrazimo še z drugimi besedami, če imenujemo vse, kar predstavlja moč — avtoriteto, in vse, kar gre na račun dogovora — prostost in svobodo, tedaj treba priznati, da sta v vsaki državi avtoriteta in svoboda nerazdružno zvezani. Kaj je svoboda? Zakaj smo te besede tako veseli, zakaj naše srce tako teži za njo? Zato, ker je svoboda življenje, življenje, ki se širi, ki se samo sebe raduje, ki prosto diha, življenje, ki dobiva nešteto svojih oblik in se v vsaki čuti srečno, ki raste in rodi iz sebe ljubezen, velika dejanja in čudovita dela, dela duha, umetnosti, filozofije. In če beseda svoboda prinaša veselje v našo dušo, beseda avtoriteta nas napravi resne in stroge. Zahteva reda, pravila, odpovedi, žrtve vsakogar za vsakega, hoče, da klonimo pod celoto in zahtevkom stvari in danih okoliščin; a cilj ji je, da dvigne vsakega po vsakem in da vsi gredo boljšemu nasproti.

Dodati imamo samo še malenkost o suvereniteti, pojmu, ki danes še pogubno omamlja najčistejše duhove.³ Ta pojem je zgodovinsko važen, a v čisti teoriji ni prostora zanj. Kajti oblast ni porazdeljena kvantitativno, da bi je eden imel več kot drugi; kvalitativno je porazdeljena, in Croce pravi zato: da je v vsaki državi vsak enkrat vladar in enkrat podložen. Suvereniteta je nekaj odnosa, a ni v nobenem členu tega odnosa, sloni v odnosu samem, nec cubat in ulla. Ker nimamo namena podajati teorije, naj zadostujejo te označbe.

Ostane nam še druga misel, da vsa politika sloni na ideji pravičnosti. Res je to, in tudi mi smo tega mnenja. A ta ideja pove premalo, za življenje ne zadostuje. Mi jo hočemo vpeljati od druge strani.

Izkazali smo, v čem obstoja bistvo politike, čiste politike, izkazali smo avtonomijo politike, ki sama zase ni nič etičnega. Je amoralna; država sama na

³ Schmitt-Dorotičeva dela spadajo v to vrsto, zlasti njegovo delo: Politische Form und römischer Katholizismus. 1923.

sebi kot političen pojem se krije s pojmom vlade, je odnos med avtoriteto in prostim soglasjem in soodločanjem, je smotno-praktični odnošaj, zveza med močjo in pogodbo. A v politiko mora priti »morala«, tako vsaj trdijo dosedanje različne teorije. Rekli bi lahko bolje: politika je amoralni material, ki naj postane »moralen«. Poduhovljen naj postane; kajti človek ni samo naturalistično bitje, dvigniti se mora do »duha«, kar je več vredno, mora iti pred manjvrednim, in duhovne vrednote gredo pred materialne in zunanje.

Pa tudi s tem še stvar ni dobro povedana. Kaj nam pomaga, če povemo, da mora biti javno življenje in politika »telo«, v katerem je našla duša, pravi duh svoje utelešenje? Življenje — in politika je življenje — zahteva dejanj, zahteva odločitve; poedinci, ki imajo približno podobne potrebe in težnje, se združijo v grupe, sindikate ali stranke, naredijo si program, ki je začetka abstrakten in splošen, a končno se mora uresničiti v istinitosti, uresničiti se mora v dejanju, globokem in velikem dejanju. Dejanje je potrebno, in v vsakem čisto individualnem slučaju svoje dejanje, globoko dejanje. Kaj se to pravi? Končno je vendar vsak sam nase navezan, dobi lahko svetov, a vedno bo moral sam odločiti, dejanje bo njegovo dejanje. In kolikor bo on vreden, toliko bo vredno njegovo dejanje. Če bo površen in v svojem bistvu prazen, bo storil prazna dejanja; če bo pa vreden, če bo pa ta ideal nosil v sebi, ki ga mi nosimo v duši, tedaj ne bo mogel storiti grdega, neresničnega dejanja. Tedaj se bo jasno zavedal, da je odgovoren za svoje dejanje, vedel bo, da mu nobena teorija ne more dati odgovora na zahteve, ki jih ima, vedel bo, da je njegovo dejanje vstvaritev in zato nekaj čisto osebnega in individualnega. A ravno zato bo vedel, da njegovo dejanje ne sme biti subjektivistično in samovoljno, še manj pa nasilno in samoljubno; in zato, prav zato bo šel ob svoji odločitvi za dejanje do dna svojega bistva, da bo čisto in ponižno poslušal glas, ki tam govori; zaupal bo v previdnost, ki vlada nad vsem, in sledil odločno in pogumno svojemu lastnemu zvanju. In če bo sodeloval v stranki, bo zato, da dela v zmislu svojih idealov, da gre pot, ki je prava in uresniči in izpelje to, kar življenje nujno zahteva od njega in časa.

Ali je to etika, ali je to poduhovljenje politike? Je, morda tudi ni v tradicionalnem zmislu; a to je, je odgovor življenja na vprašanje življenja. In to nam zadostuje, to je glavno.

IV.

Sedaj pa še nekaj smernic na našo pot in par misli o sebi, seveda le v fragmentu.

Tako si mislimo politiko, to ni pesimizem, in tudi pred realnostjo ne bežimo. Nasprotno, v politiki treba dejanja, danes treba dejanja, političnega dejanja. In to dejanje hočemo, gremo v politiko. Zato živi v nas vera v moč velikih ljudi, mi mladi hočemo čutiti politično učinkovanje, hočemo politične šole, hočemo se pripraviti na politična dejanja, predvsem se hočemo naučiti politično misliti.

Nočemo zanemariti duha, dušne kulture. Le-ta nam je glavno, hočemo biti mladi, to se pravi hočemo priprostosti, prirode in prirodnosti, telesnega veselja in duhovne lepote.

A svetovna vojna in današnje socialne in gospodarske razmere so vse predruščile, vse je dobilo drugo lice, bilo je celo postavljeno na glavo. Materialni temelji življenja predvsem so se zdrobili; postali so zopet vredni. Kjer ni bilo hrane, obleke, stanovanja, denarja, so te stvari dobile novo vrednost; v naših očeh so dobile vrednost, ki jo dobijo stvari, če se umaknejo v daljavo. In tako nam duhovna kultura in naša kultura ne more biti vse, duhovne lepote si ne moremo dovoliti, dokler niso dani materialni temelji. Ne moremo se

postaviti na svoje noge, dokler so naši sobratje lačni in propadajo v bedi, dokler naš rod, narod izumira. In tako je preobilno dela, dela na vseh področjih socialne kulture, in svoje mlade moči smo pripravljene vpreči, moramo v dane obstoječe razmere, v stranke, v društva, v tovarne, v šolo, v javno življenje, v delavske kraje, kjer žive naši sočrugi. Hočemo v politiko, a hočemo tudi v stvarno delo!

Za stvarno delo treba prijeti. Realno življenje ne pozna fantazij in utopij. In kdor trosi drugemu peska v oči in sebi, se zavija v slavo, gleda na svoj prestiž; kdor igra na zunaj komedijanta in hoče reprezentirati neko blede senco in z velikimi črkami napisano frazo, kdor gre samo za samoljubjem in hinavsko ponižnostjo in pri tem tava v breznu svojih čustev — ta ni naš, tak ideal je za nami, pokopali smo ga z lahkoto, ker ga sploh nikoli nismo imeli; in nikoli nismo verjeli v moč svojih prazno retorskih besed. Naša slika, slika o človeku, ki se je oprijemljemo s svojimi željami in ki je zrastle iz našega življenja, je bolj skromna, manj nosi v sebi zunanjšega nakita, a je bolj resnična.

Kjer je treba imeti pogled uprt na resničnost in na dane razmere, kjer treba vzeti svet in njegove predmete tako kot so, in se stvarno lotiti dela, tam ne pomagajo ideje in abstraktna filozofija. Tu treba strogo vzeti niti življenja med svoje prste in delati, čisto vsakdanje delati, — ne govoriti o delu in pri tem igrati komedijo kot da bi delali — z besedami seveda.

In zato se ne moremo izločiti iz družbe, ne smemo v prirodo, ni dopustno iskati samo telesne čistosti in dušne preosnove, prepovedano nam je živeti v religiozni ekstazi, umetnosti ne moremo vzeti samo kot formo in kot samo sebi namen, ne moremo romantično sanjati o »zajednici« in zajedniškem duhu, ter ustanavljati »stanovsko kulturo«, ki je daleč za nami v srednjem veku — če bi tako storili, bi se izločili iz realnosti, vse to bi bilo nepolitično. Mi pa hočemo v celoto in družbo, hočemo najjačjšega političnega dejanja, in sicer stvarnega dejanja.

Naše življenje in stremljenje je in mora biti iz trdega lesa, hoče dejanja. Nočemo slišati dolgih govorov in sto razlogov in samo opravičevanje, ki ne dopušča dejanja in ki se zdi da izpodjeda življenske sile in sokove odločni odločitvi. Hočemo slišati, kaj moremo storiti, kaj naj storimo, kje treba prijeti. Kratkih nagovorov si želimo, stvarnih predlogov bi radi slišali. Danes ni več čas za dolgo pripravljene govore in predlaganje neštevilnih resolucij, resolucij brez praktične vrednosti.

Mi verujemo v sedanost, verujemo v bodočnost, in verovati se pravi pravzaprav zaobljubiti si, da bo drugače, torej bolje. In ta naša močna vera ima svoje korenine v realnem življenju, ima jih v naših silah, pripravljeni smo na delo, tenko poslušamo, kako bo in dobro vemo, da bo življenje potrdilo našo vero. Naša vera gre za bodočnostjo in od tam bo prišel odmev na naš klic. Uresničenje bo prišlo in izločilo vse izumirajoče in smrti zapisane oblike sedanjosti. Tudi na našem življenju se bo marsikaj izpremenilo, in dosti bo ostalo neizpolnjenega. To bo kompromis našega z drugim. A radi tega neizpolnjenega ne moremo zanikati svojega življenja, kajti sicer ga v bodočnosti sploh ne bo. Ne moremo biti strahovi in ne moremo puhloprazno ponavljati svojih prednikov in njihove miselnosti in duše. Zdi se nam, da bi tedaj morali umreti, da bi zanesli v bodočnost samo propadanje, trohnenje in v daljavi izgubljaajoče se zadnje dihe življenja. V sebi netimo svet ogenj, v sebi gojimo življenje, ki je lepo in dobrotno in močno, v svoji živi sredi držimo življenje, ki mora vzcveteti neprimerno lepše, svetlejšo in močnejše kot doslej.

Radi tega svojega bistva gremo tudi v politiko, ne iz resignacije in pesimizma. Če ne gremo v politiko, ne bo samo naše materialno življenje

propadlo, in naše telesne sile, ampak propadlo bo tudi naše duhovno življenje, to, za čemer gre naše najjačje hrepenenje. In ker je življenje celota, ker ni politike brez globine in ker tudi duhovna kultura dobi drugo lice ob politiki — zato tudi mi tega ne moremo raztrgati. Politika nam je pot do duha, in duh se naslanja na telo, v njem mora živeti.

Edvard Kocbek
Danes in jutri

Mlade mišice so zabrnele in zaželele v bronasto zvonjenje življenjskega dela.

O, življenje, ti si naše. Zato, ker si lepo in božje.

Ne poznam fanta, ki bi ne zavriskal iz polnih prsi v vonjajočo zemljo, kadar se mu smeje v solncu kakor razodeta nevesta.

Vi nas ne poznate. Vi, ki smatrate sanjo in čudežno kapljo tekočo v naše noči za naše edino bogastvo. O, še imamo sočno in živo svoje telo. Še imamo svoje roke, ki gredo v orlovске peruti, in svoje belo in visoko čelo, ki poljublja večnost, in svoje oči, ki vrtajo veselje, in še usta, ki kličejo sestro in brata.

Še je v nas dragocenega rdečega vina, da bomo napivali delu in življenju.

Naša vesela in resna beseda: življenje. Rojeni v njem, rojeni zanj, smo rojeni, da ga oblikujemo. Eno najlepših naših vriskanj je to. Del viharne življenjske melodije, ki jo vgneta v sebi vesoljno človeštvo.

*

Življenski ritem človeštva pôlje v razne oblike.

Poznamo dve žgoči: narod, država.

Oboje je treba razločevati. Narod je organska celota, država je organizatorična celota.

Narod je potrebno dobro, država je potrebno zlo.

Oboje vsebuje žive ljudi in jih druží v občestva in v organizacije.

Občestvo je ideja, organizacija je paragraf. Paragraf pa ni življenska vsebina. Zato večne državne metamorfoze.

Večno pretakanje in valovanje: stari umirajo, mladi prihajajo, da prevzamejo dediščino. Tudi v življenju naroda kot celote in v življenju države, ki je politika. Mladina ne bo gledala od daleč tega življenja, ki bo tudi njo pozneje zajelo. Svetovni nazor zahteva nujno politično so-življanje in obratno. Vse to pa ustvarja neko družabno pozicijo.

Današnji človek zavzema napram svoji okolici prisilno stališče.

*

To je plod zadnjih modrujočih stoletij: antropocentričnost, zavest prokletstva, laž in neiskrenost. Kadar pa bo iz močne mladine pognala

samonikla klica po krepkem soodločevanju v družbi, takrat se bo v državi prej govorilo o blagoslovu, kakor o prokletstvu.

Naše stališče bo jasno in kratko:

»Podvržite si zemljo...«

»Jaz sem, Gospod, vaš Bog...«

»Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe...«

V teh treh Besedah je vsa politična modrost. Kadar pa te Besede ožive v dejanjih, ljubijo neizmerno. Kajti Ljubezen je najvišja postava, ki je dana. Sila okameni pred ognjem Ljubezni, ki druži družine in narode. Še z veliko večjo pobožnostjo bi morali izgovarjati sveto molitev: Pridi k nam Tvoje kraljestvo!

Mi verujemo v prihajajočo božjo državo. Takrat bomo govorili o skladju Države in Cerkve, ne o ločitvi. Danes pa se ne moreta objeti dva elementa, ki sta voda in žerjavica. Zato danes ne poznamo kompromisov, marveč boj. Boj, ki korenini v prazivi veri in v veselem žrtvovanju lastnega življenja.

Mi se sicer zavedamo, da ne bo treba pomakati naše roke v kri brata in s krvjo ustvarjati novo bratstvo, ki bi temeljilo na laži in življenjskem tragosu in ki bi mu bilo ime komunizem.

Kajti tudi mi imamo svoj komunizem. Saj mora biti vsak mlad človek komunist. Toda kadar govori prava mladina o njem, ne misli na moč blestečih političnih strelink, marveč ustvarja duševni in srčni komunizem: Ljubi svojega bližnjega! Komunizem je samo eden: Kristusov. Vse drugo je kruta prevara.

*

Mladina vidi marsikaj:

Da vlada pri nas moderna površnost. Prava pravcata površnost, ki živi le iz dneva v dan in ki ne polaga temeljev, ker jih ne mara. To je mogoče bistvo modernega človeka, ki je žalostno star. Bistvo mladega človeka to ni. Zato ne, ker mu zdravje tega ne dopušča. V globočino mora, da jih vidi in preizkusi, v globočino in do korenin gibalnih sil vseh organizmov. Tuje mu je veliko število strank, ker je nenaraven pojav. Ker je temeljno vprašanje samo eno: ali, ali. Kar je odveč, je bolno.

*

Hud strankarski izrastek je brezmeren kult strankinih voditeljev. Danes je doba posameznih mož, ki pomenijo stranko. Ne idejo, marveč stranko. Idej pri nas sploh ni. Kjer pa so, ne morejo prav zagoreti, ker ni kremen ob kremen. Struge javnega in zasebnega življenja so stranke. To so edine oblike in merilo današnjega človeka. Stranka je v svojem voditelju edini kriterij človekov. Pa ne samo v političnem, marveč v kulturnem, umetniškem, verskem in še v drugem oziru. To so današnji bogovi. Padli smo iz visokega v nizko, prav nizko obzorje. Posledica: plitvost.

Izmed mnogih verig čutimo v vseh panogah življenja še prav posebno eno: Mehaničnost je kot posledica plitvosti nujno rodila centralizem. Ni to politična beseda. Politična je le morala logično postati. V vseh človeških panogah je moderni slabič poenostavil in osredotočil življenje v okostenele, brezdušne in mehanične formule. Človek je samega sebe usužnjil. S celotnim družabnim redom je samega sebe oropal svobode. Ukradel si je mirno in veselo življensko modrovanje in se položil v Prokrustovo posteljo današnjega časopisja. Družabni red mu je naložil težko soodgovornost za javne dogodke, obenem pa mu s silo vdahnil prikrojeno mišljenje, ki je namenjeno tisočem. Vse človeške zmožnosti je individualiziral v nezadovoljstvo, mesto da bi jih usmeril v zadovoljnost krepkih osebnosti in jih nalahno podčrtal z občestveno idejo.

Te nasilne vezi je treba raztrgati in skleniti nove, ki jim leže osnutki v človeški naravi. Vse delovno težišče je treba prenesti v družine, pravijo. To je dobro, pa ni dovolj. Neobhodno potrebno je, da se popolnoma vse družine naroda gospodarski osamosvoje. Da dobi vsaka narodova celica svojo zemljo, ki se je oklene z vso ljubeznijo. Proč z veleposestvi, družinam pa lastno grudo, to je načelo, ki se da izpeljati z velikanskimi težavami sicer, toda s Kristusovo Ljubeznijo. To je predpogoj narodove bodočnosti. Takrat, ko bomo srkali moči iz lastnih svojih rožnih domov, bomo zaživel v vse prepletajočem duhu, kajti tudi v navidez mrtvem ustroju države in gospodarstva je duh tisti, ki oživlja.

A. Š.

Nova država

Negativizem in apriorna uničujoča kritika prevladujeta danes v našem javnem življenju. Dan za dnem se vrsti sodba za sodbo, obsodba in kazni, ki jih javno mnenje izreka brez pomisleka, na slepo, ker mu to diktira odločujoča sila javnega mnenja — tisk. Otrovano in zagrenjeno je javno delo. Najboljšim namenom bodo podtaknili grda stremljenja, idealizem bodo slikali kot špekulantstvo, ogenj kot strast, navdušenje kot fanatizem in nezrelo mladost. — Pri vsem tem se sprožuje misel: ali je sploh vredno sodelovati in ali ima smisel za mladega človeka, stopiti v krogi in prispevati svoje moči za nadaljevanje dosedanjega načina javnega dela.

Zamenjavanje politike z diplomacijo je vzrok, da je javno življenje bolno in nenormalno. Principi ne veljajo več, velja le lokavost in zvitost. Zdi se, kot da je vodstvo držav, strank in drugih socialnih organizmov le nekak trenuten igralec za interese teh skupin. A uspeh ni odvisen od dela, od znanja, poštenosti, nesebičnosti, ampak od prefriganosti in slučaja igre. In, ker gre vse javno življenje v tem toku, zato tožimo o krizi demokracije. Demokracija doživlja res resno preizkušnjo. Prestala jo bo in utrdila svojo eksistenčno upravičenost le tedaj, če bo v korenini preuredila dosedanje oblike in načine politike. Kadar ne bomo smatrali več države kot neko tvorbo zase, izven nas, za katero se naj brigajo le tisti, ki jih določimo ob volitvah ali ki se sami postavijo na vodstvo

države; kadar bomo živo čutili, da smo država mi vsi, da je politika prav resna briga slehernega poedinca in da je vsak dolžan po svojih močeh in sposobnostih sodelovati v politiki, tedaj šele bo demokracija dejstvo in ne več fraza kakor je to danes. K krizi demokracije je mnogo pripomoglo tudi naše napačno tolmačenje njenega pojma in pojma države. Demokracija pomeni, da smo vsi po svojih funkcijah enako potrebni in enako upravičeni za vladanje. Funkcije pa so različne, a nobena drugi privilegirana. Če je morda za eno potrebna večja sposobnost, dolgotrajnejša priprava, je zato naravno, da je to odtehtano pri izvrševanju te funkcije napram oni, kjer zadošča najprimitivnejša priprava brez kvalificirane sposobnosti za njeno izvrševanje. Prepada pa med posameznimi funkcijami ni in je kljub vsem medsebojnim razlikam možna in potrebna vzajemnost.

Z razvojem človeštva bi moral iti vzporedno razvoj njegovih političnih tvorb. Naloge države so nekatere v vseh časih iste, druge pa se izpreminjajo, kakor se izpreminja življenje in naziranje državljanov v posameznih fazah. Z nalogami države se bavi politika, ki naj bo, če hoče biti uspešna, dosledna. Doslednost pa naj ne pomeni konservativnosti in otopelosti. Temveč dviganje in borbenost. Trdovratno vztrajanje in oprijemanje dosedanjih oblik ni sama na sebi nikaka doslednost. Če spoznamo potrebo utirati nova pota za svoj cilj, naj nas ne plaši očitek, da so predniki hodili po drugačnih in da smo dolžni mi nadaljevati njih gradbo in hojo. Vsak človek ima svoje stopinje, za tega je pripraven gotov teren, za onega drugo ozračje, za tretjega poseben, lasten tempo. To velja tudi za politiko. Svobodnega človeka utesniti v ozko strugo je velika krivica. Naj hodi po planem! Če se ne bo čutil varnega, bo že poiskal markacij! Naravnost zlo pa je današnje stiskavanje poedinčevega mišljenja potom časopisja. Kdo od tistih, ki se tesno oklepa svojega glasila, more še reči, da je svoboden, da je njegov duh bister in čist ter prost? Nasilje časopisja omamlja človeku lasten možganski puls. Zdrave naravne instinkte zamori preračunana demagoška beseda. Vse življenje je prepojeno in prepleteno spletk in zvijač, prevar in zablod. Ali naj gremo v to in skušamo razvezovati, čistiti. Nikar! Naj gre svojo pot in naj se ugonobi v mlaki! Hodimo lastna pota, živimo svoje življenje!

Zdi se, da zverženost in zamotanost družabnega življenja hiti nevzdržno h koncu. Človeške tvorbe v oblikah držav so že godne za pogin. Je samo še vprašanje kratkega razdobja, ko se bodo na razvalinah zmehaniziranih držav zgradile nove tvorbe ljudskega sožitja, ki ne bo temeljilo na sili in paragrafih, ampak na ljubezni in vzajemnosti. To prepričanje je optimizem mladih. Ni to nergava gesta, omalovaževanje obstoječega, ne, nego živo prepričanje, da razruvanost v mišljenju in dejanju nujno vede do katastrofe in odtod v novo življenje. To novo življenje že diha z vzhoda. Poročevalci trdijo, da vstaja v zadnjih letih tam nov svet. Čisto poseben način skupnega življenja, preprosto in mehko, brez zamotanih statutov. Poživljajoče vpliva to tudi na psiho. Jasno je, da mora oblika skupnega življenja odgovarjati miselnosti in načinu življenja državljanov v konkretni dobi. Vsi čutimo, da nam sedanja naša oblika ne prija več. Zato se nikar z njo ne silimo in ne dopovedujemo sebi in drugim, da mi to ljubimo, da to hočemo. To ni res. Ker smo naravni in normalni, se hočemo izživljati v takih socialnih tvorbah, ki odgovarjajo našemu času in nam. Naše države pa nam ne zadovoljujejo naših teženj in tudi niso sposobne več, vršiti to funkcijo.

Države se prilagajajo narodom, za katere obstojajo. Če se ne, razpadajo. Državni organizem mora vpoštevati svojstva in značaj naroda. Slovenci smo skoro vso dobo svojega obstoja pogrešali take državne tvorbe, ki bi bila za Slovence primerna. Mi je pa tudi danes nimamo. To je naš največji problem.

Problem slovenske narodove eksistence. Dejstvo je, da z ustvaritvijo jugoslovanske države slovensko vprašanje ni rešeno. Težka je pot in bridka, polna ovinkov in nevarnosti; mladine ni strah. V ustvarjanju kaže svojo življensko ekspanzivnost.

Kakor je ustvaril srednji vek sebi primerne skupnostne tvorbe in kakor je pozneje nacionalizem bil vodilen za snovanje držav v 18. in 19. stoletju, tako so danes v človeštvu nove silnice, ki bodo ustvarjale nove socialne organizme. Nacionalizem je preživel dokaj hitro svojo dobo. Po kratkem zdravljenju nas vse glava boli. Zanj se ne bomo navduševali.

Hočemo državo. Tako, ki bo zgrajena na osebnostih, ne na mrtvih objektih. Državo svobodnih, celih ljudi. Stremimo za živo medsebojno vezjo, ki ne bo zunanja prisilna norma, ampak notranja nujnost, temelječa na ljubezni državljanov, ki ni da bi jih morala družiti nacionalna homogenost in enotno nacionalno stremljenje. Država bodočnosti je federativna država. Federacija izklesanih poedincev z enotnim težanjem za skupno popolnjevanje. Popolno nasprotje z dosedanjimi vrstami držav, ki so le nadaljevanje policijskega tipa v modernem kroju. Ta tip pa nas ubija, napravlja maso, ki jo je treba čvrsto in s silo organizirati, da v tej prisilni organizaciji dela videz zadovoljnosti z obstoječim. Za to nasilje se zlorablja ideja demokracije, katere bistvo je povsem divergentno z onim, ki se danes proglašja za pristno. Vse to organiziranje je velika profanacija demokratičnosti, je le krinka za brutalnost in samodržtvo. Popolna negacija vzajemnosti in ljubezni. Ne moremo spoznati in priznati, da je tako prav. Smatramo, da je uveljavljenje resnične demokracije mogoče v svobodnih zvezah ljudskih držav. Za take in samo za take oblike držav smo.

Francè Vodnik
Prisluškovanje

Ustavil se je čas
na solnčni uri mojih belih dni;
le redko še zaihti
v srčnih globinah
božjih angelov preseči glas...

Kot da sem dolgo spal, prisluhnem
v temo svojega srca:
kot da na moje rame
naslonjen nekdo joka,
trudnim rokam ponuja rož!

Ne upam se ozreti vanj,
da me ne vidi drage angel bel —
saj vem: njen dobri duh zame bedi.

Prava
naša domača
KOLINSKA
CIKORIJA
je res izvrstna!